

DE DOMPHOORN

TIJDSCHRIFT VAN NATUUR- EN VOGELWACHT DE VIJFHEERENLANDEN

NR.: 4

57e jaargang DECEMBER 2023

DE DOMPHOORN

Driemaandelijkse uitgave van
Natuur- en Vogelwacht
De Vijfheerenlanden

Nr. 4 57e jaargang DECEMBER 2023

Redactie:

Dhr. D. Kerkhof,
Vianen

Mevr. J. Lemcke,
Schoonrewoerd

Redactieadres:

dkerkhof@xs4all.nl
06-51042553

Sponsors:

Autobedrijf Van Zessen
Lexmond

Van de Scheur Logistiek
Vianen

Case Electronics
Arkel

Bankrekeningnummer:

NL 57 RABO 0301 9643 94

Voor contributie:

NL 07 INGB 0001 4752 64

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden door het ingevulde aanmeldingsformulier te sturen naar de ledenadministratie via ons adres: Overboeicop 15, 4145 NN Schoonrewoerd of dit, tijdens openingsuren, af te geven in ons verenigingsgebouw De Schaapskooi. Aanmelden kan ook via onze website www.natuurcentrum.nl

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk kenbaar gemaakt te worden aan de ledenadministratie via ons postadres, hierboven vermeld, of via het e-mailadres: info@natuurcentrum5hl.nl
Het verenigingsjaar is gelijk aan het kalenderjaar.
Eventuele opzeggingen dienen uiterlijk 1 november voorafgaand aan het beoogde jaar bij de ledenadministratie gemeld te worden.

De contributie

 bedraagt minimaal:

- voor jeugdleden tot 16 jaar € 7,50
- voor leden € 15,00

Uiterste inleverdata kopij

 DompHoorn bij de redactie

voorjaarsnummer	20 februari
zomernummer	20 mei
herfstnummer	20 augustus
winternummer	20 november

Aanwijzingen voor auteurs

De Dompfoorn is bedoeld voor verenigings- en werkgroepnieuws, excursieverslagen en artikelen over natuur en landschap en het beheer en behoud daarvan. De nadruk ligt sterk op De Vijfheerenlanden.

Teksten graag als platte tekst aanleveren in een gangbaar tekstprogramma, zoals Word. Bijschriften bij foto's en tabellen liefst aan het eind van de tekst plaatsen; in de tekst zelf alleen de nummers van foto's en tabellen vermelden op de gewenste plek. Tabellen bij voorkeur los aanleveren als Excelbestand.

Foto's moeten van goede kwaliteit zijn en los (dus niet in de tekst) aangeleverd worden in hoge resolutie: 300 dpi. In byte: 1-4 MB.

De redactie kan een artikel inkorten of formuleringen wijzigen t.b.v. de leesbaarheid.

INHOUDSOPGAVE

02	Van de bestuursstafel	37	Ook dit jaar weer voldoende sap van onbespoten appels en peren
03	Piet Solleveld krijgt Ome Gerritprijs	38	Excursie naar twee Arboreta in Wageningen
03	Oproep: wie willen op 5 januari helpen met een grote schoonmaakklus?	40	Excursie naar Plan Tureluur
04	Visarend in de Vijfheerenlanden, een kosmopoliet op doorreis	42	De meeste ooievaars komen niet toe aan voortplanting
10	Presentatieavonden januari-maart 2024	43	Nieuwe website en nieuw e-mailadres
20	Plantaardigheden – Klimop	44	Workshops Voer voor vogels – najaar 2023
22	Terugblik Open Dag 2023	46	Paddestoelenmiddag in de Schaapskooi 2023
24	Activiteitenoverzicht	47	Pagina voor de jeugd
25	Winterwandeling 2023	48	Vogelcursus 2024
26	Buitenwerk		
28	Vlinderwaarnemingen in de Vijfheerenlanden in 2023		
32	Verslag Texel-excursie oktober 2023		

Omslag voorzijde:

Winters landschap in de Vijfheerenlanden. Op 29 december kunt u er weer doorheen wandelen en ervan genieten, tijdens de Winterwandeling die wij elk jaar organiseren. Zie pagina 25 in het midden van deze Dompfoorn voor meer informatie.

Foto: Christa Hendriksen.

Openingstijden van Natuurcentrum De Schaapskooi in het winterseizoen:

Op donderdag: 19.00 – 23.00 uur

Op zaterdag: 10.00 – 16.00 uur

Kijk voor de laatste berichten op onze website: www.natuurcentrum5hl.nl

VAN DE BESTUURSTAFEL

Alweer de laatste *Domphoorn* van 2023. Wat is het jaar weer omgevlogen. Er gebeurt veel in het bestuur. De toekomstvisie die in de ledenvergadering is vastgesteld krijgt in stappen handen en voeten. Penningmeester Etta werkt hard om de financiële administratie in een nieuw systeem te brengen, zodat die klaar is voor de toekomst. Secretaris Frans heeft de ledenadministratie gemoderniseerd. Henk heeft een werkgroep gevormd die zich bezighoudt met een nieuwe website en Cees denkt met een andere groep na over de vervanging van de tent voor een permanente plek. Voor de professionalisering van onze communicatie hebben we Marjon van Driel inmiddels welkom geheten als aspirant bestuurslid. Mooie ontwikkelingen dus, die de vereniging richting de toekomst brengen.

Er zijn ook ontwikkelingen die voor uitdagingen zorgen. Onze onvolprezen Arie geeft bijvoorbeeld aan dat hij zo langzamerhand ook wel eens een stapje terug zou willen doen. Dat begrijpen we ook wel; Arie doet wel heel erg veel voor de vereniging en is geen 20 meer. Nu zal het zoeken naar een nieuwe Arie een onmogelijke opdracht worden (maar laat je niet tegenhouden als je dat wel ziet zitten!). Wij denken dat we hiervoor meerdere mensen nodig gaan hebben. Iemand die het beheer van de Schaapskooi kan overnemen bijvoorbeeld. En iemand die de sapproductie kan coördineren. Mensen die zo af en toe met de bus van de vereniging sappen kunnen afleveren. Mensen die best eens achter de bar willen staan. Gastheer of -vrouw kunnen zijn. Inkopen kunnen doen... Soms een keer of best heel vaak. Alles kan.

En ook voor andere zaken hebben wij dringend ondersteuning nodig. De gezellige club die op vrijdagochtend de Schaapskooi schoonmaakt kan wel wat versterking gebruiken. Kan je niet elke vrijdag, maar wil je best eens een keer een lapje over de tafels halen, een dweil door de toko of de decoraties verplaatsen? Je kunt gewoon langskomen en meehelpen.

Heb je een talent voor organisatie en lijkt het je leuk om af en toe een evenement voor ons te organiseren? Dan zoeken we jou ook!

Liever buiten aan de slag? Dat treft, want ook daarvoor hebben we mensen nodig. Dingen met bomen, zoals snoeien, knotten, plukken bijvoorbeeld. Meer technisch aangelegd? Help mee met het onderhoud van de Schaapskooi. Echt een natuurmens? De diverse natuurwerkgroepen kunnen altijd nieuwe aanwas gebruiken. Kijk eens in de lijst verderop in de *Domphoorn* welk onderwerp je aanspreekt en geef je op.

Ook voor het bestuur zoeken wij nog versterking. Jong van geest; dat zien we wel graag. Omdat we de moderniseringsslag verder willen brengen. En denk je nou: dat is me te veel? Denk er nog eens over na. Het bestuur vergadert 1 avond per maand. Dan bespreken we de stappen die we moeten nemen en de dingen die geregeld moeten worden. We spreken af wie wat doet. En mijn ervaring is dat dat best is in te passen in je agenda. Ook als je een baan hebt of nog studeert. Juist als we het met elkaar doen is er veel mogelijk. Enne... het besturen van een vereniging van onze omvang is echt een mooie aanvulling op je CV.

Ik hoop dat er iets is waarvoor je warm loopt. Mail ons dan op info@natuurcentrum5hl.nl. Wil je best iets doen, maar staat hier niets voor je bij? Neem ook dan contact met ons op. We vinden vast wel iets dat bij jou en jouw agenda past. Samen zijn wij de vereniging. En we zijn alleen een vereniging als we het samen doen.

Ik wens jullie allemaal een heel mooi einde van dit jaar en fijne feestdagen. In januari hoop ik jullie te zien bij de nieuwjaarsreceptie. Dan drinken we op onze mooie vereniging en dat wat we met elkaar bereiken!

Christa Hendriksen
Voorzitter

Tijdens de vrijwilligersavond op 1 september 2023 is de Orme Gerritprijs uitgereikt aan Piet Solleveld, wegens zijn enorme verdiensten voor de vereniging, onder meer als beheerder van ons erf en onze Natuurparel en als actief lid van de vogel- en nestkastenwerkgroep. Bij de prijs horen een oorkonde en een Dompfoornspeldje. Hier overhandigt voorzitter Christa Hendriksen het speldje aan Piet. Foto: Gerrit Zijdeveld.

OPROEP: WIE WILLEN OP 5 JANUARI HELPEN MET EEN GROTE SCHOONMAAKKLUS?

Maandelijks wordt er in de Schaapskooi door een kleine groep mensen op de 1ste vrijdag van de maand met veel enthousiasme schoongemaakt. Wij maken dan de zalen, toiletten, hal, keuken en het winkeltje schoon. We zijn dan bezig van 9:00 tot circa 11:30 uur.

Echter, net als alle huizen/gebouwen moet toch wel eens alles grondig aangepakt worden. Denk hierbij aan de balken, de verwarmingen, ramen, alle gereedschap in de achterzaal en alle deuren en schilderijen. Dit is voor ons kleine team een grote klus en daarom willen we een beroep doen op de vrijwilligers van de Schaapskooi om ons eenmalig hierbij te komen helpen.

We willen dit doen op vrijdag 5 januari 2024. Wel graag van te voren opgeven op info@natuurcentrum5hl.nl zodat we weten hoeveel personen er dan aanwezig zijn om te helpen. We starten om 9:00 uur gezamenlijk met koffie/thee en hopen rond 14:00 uur klaar te zijn, dit hangt natuurlijk af van hoeveel mensen ons komen helpen. Ook als mensen maar een paar uur kunnen helpen, zijn ze van harte welkom.

Namens het schoonmaakteam,
Jantje Lokken

VISAREND IN DE VIJFHEERENLANDEN, EEN KOSMOPOLIET OP DOORREIS

Kees Jan van Zwiene

Visarenden zijn spectaculaire, visetende roofvogels met een spanwijdte van 150-170 cm. Zoals gebruikelijk bij roofvogels zijn de vrouwtjes wat groter dan de mannetjes. Ook in de Vijfheerenlanden kun je het geluk hebben deze iconische vogel te spotten, vooral tijdens de vogeltrek.

Taxonomie en verspreiding

Visarenden zijn niet bijzonder nauw verwant aan andere roofvogels. Ze behoren binnen de roofvogels tot een eigen familie. Doorgaans wordt er – afgezien van een paar uitgestorven, alleen van fossielen bekende soorten – maar één soort visarend onderscheiden: *Pandion haliaetus*. Hierbinnen zijn vier ondersoorten beschreven. De visarend die we bij ons kunnen zien is *Pandion haliaetus* subspecies *haliaetus*, een broedvogel in Europa en Azië die wegtrekt tot in zuidelijk Afrika. De Amerikaanse visarenden worden tot de ondersoort *carolinensis* gerekend. Dit is eveneens een trekvogel, die voornamelijk naar Zuid-Amerika wegtrekt. Daarnaast zijn er ook nog twee ondersoorten die standvogels zijn: de ondersoort *cristatus*, uit Australië en omgeving (soms als zelfstandige soort beschouwd) en de ondersoort *ridgwayi* van Belize, Cuba en de Bahama's.

De visarend wordt op alle continenten behalve Antarctica waargenomen en is dus een echte kosmopoliet. Zelf heb ik de soort op diverse plekken in de VS gezien, vooral nabij water in grote gebergten zoals de Sierra Nevada en de Rocky Mountains. Ik heb deze soort in de VS echter ook aan zee gezien, bij Point Reyes National Seashore, een prachtig natuurgebied even ten noorden van San Francisco. Dit betreft dus waarnemingen van de ondersoort *carolinensis*. Ik heb in de VS overigens heel wat meer visarenden gezien dan in eigen land.

Visarend (subspecies carolinensis) op kunstmatig nestplatform, bij Alpine, Wyoming, VS.

Visarend (subspecies carolinensis), Wyoming, VS.

Visarend (subspecies carolinensis), met het Teton Gebergte op de achtergrond, Wyoming, VS.

Juvenile visarend, Point Reyes National Seashore, Californië (ondersoort carolinensis). Een oranje iris is één van de kenmerken van jonge visarenden.

Adulte visarend (subspecies carolinensis) met twee jongen op nest bovenop tufsteen-toren in Mono Lake, Californië.

Visarend (subspecies haliaetus) tijdens de trek op 8 oktober 2023, precies boven onze kano op de Linge, ten westen van Kedichem.

De bij ons voorkomende ondersoort *haliaetus* heb ik in eigen land slechts tweemaal waargenomen. De eerste keer was van grote afstand, toen er voor het eerst een gedocumenteerd broedgeval was in ons land in de Biesbosch. Onlangs zag ik de soort veel dichterbij, mijn vrouw en ik hadden op 8 oktober 2023 een leuke waarneming vanuit onze kano, op een tocht over de Linge. De vogel cirkelde wat rondjes boven onze kano op een meter of 20 van het punt waar de provincies Utrecht, Gelderland en Zuid-Holland elkaar raken (bij de uiterste zuidwesthoek van de Vijfheerenlanden). Ik heb deze ondersoort ook in het najaar gezien in Mallorca (twee exemplaren bij het vogelrijke gebied Salobrar de Campos). Mogelijk betrof dat trekvogels, hoewel ze ook schijnen te broeden op een klein eilandje ten zuiden van Mallorca. En afgelopen zomer zag ik tijdens een georganiseerde visarendexcursie een aantal exemplaren boven het Kielder Reservoir in Noord-Engeland.

Waarnemingen in de Vijfheerenlanden

De visarend wordt tijdens de vogeltrek regelmatig in de Vijfheerenlanden gespot. Zowel langs de rivier en in de soms wat 'wildere' uiterwaarden als in het agrarisch cultuurlandschap. Bekend is dat je de visarend juist tijdens de trek eigenlijk overal in Nederland tegen kan komen. Het is dus maar de vraag in hoeverre ze tijdens de trek nog gekoppeld zijn aan 'interessante, waterrijke gebieden'. Met name tijdens de najaarstrek maak je kans een visarend te zien (vogels blijven dan soms ook geruime tijd pleisteren in Nederland), met de grootste kans in de maanden augustus en september.

Wanneer je op www.waarneming.nl de waarnemingen van de laatste 10 jaar in de Vijfheerenlanden op kilometerhokniveau bekijkt of daarbij de 'heatmap'-functie inschakelt, zie je dat het overgrote deel van de waarnemingen langs de Lek is gedaan. Dat lijkt niet verrassend voor een vogel die we toch meestal associëren met 'wildere' landschappen en groot open water. Naast de geschiktheid van het gebied kan het relatief grote aantal waarnemingen wellicht ook worden verklaard omdat de uiterwaarden tot de favoriete gebieden van veel vogelaars behoren. Daarnaast zijn er o.a. een aantal waarnemingen aan de A27 gekoppeld, wat waarschijnlijk vooral aangeeft dat daar veel mensen langskomen. Onze waar-

neming langs de Linge blijkt niet helemaal op zichzelf te staan, langs de Linge is de soort wel vaker waargenomen. Wat betreft de Linge zijn er overigens wat meer waarnemingen langs het deel dat grenst aan de Vijfheerenlanden dan meer oostelijk langs de Linge in de Betuwe. Ik vraag me af of dat wellicht nog iets te maken heeft met de geschiktheid van het gebied. De Linge is naar het westen toe breder en dieper dan stroomopwaarts. Zou er dan ook wat meer en/of grotere vis zitten? Wellicht is dit deel van de Linge over het algemeen wat geschikter voor een tussenstop dan het meer stroomopwaartse deel? Mocht de visarend binnen de Linge inderdaad een zekere voorkeur hebben voor het traject langs de Vijfheerenlanden, dan heeft dat wellicht niet alleen te maken met voedselaanbod, maar wellicht ook met de relatieve rust. Er lijken soms wat grotere onderbrekingen in de lintbebouwing te zijn dan langs het bovenstroomse deel en ook zijn de uiterwaarden langs 'ons' deel van de Linge plaatselijk best breed en voor een deel ook rijk aan o.a. wilgen, elzen en populieren. Ik zou me voor kunnen stellen dat een visarend op doorreis daar toch best enige tijd rond wil blijven hangen.

Teruggang en spectaculair herstel

De visarend is in Europa, maar zeker ook in de VS, vanaf de jaren vijftig gedecimeerd als gevolg van landbouwgif. Dit was de DDT-tijd. Voor die tijd werd de visarend in Europa al flink vervolgd (jacht en eierroof). De populaties in de VS zijn flink hersteld en sinds de jaren tachtig heeft ook in Europa een spectaculair herstel plaatsgevonden. Het aantal doortrekkers verdubbelde in ons land in de periode 1990-2015. 'Onze' doortrekkers komen uit met name Zweden en Duitsland. In het najaar worden meer doortrekkers waargenomen dan in het voorjaar. Na de eeuwwisseling werd de visarend soms als overzomeraar waargenomen met uiteindelijk ook meldingen van nestbouw.

Dit leidde in 2016 tot het al genoemde eerste broedgeval in de Biesbosch, in een dode es. Er volgden twee broedgevallen in 2017 en later nog meer. Zo werd in maart van dit jaar

op de website van de Vogelbescherming gemeld dat er in 2022 drie paartjes met succes in de Biesbosch hebben gebroed en dat er in de Biesbosch tot en met 2022 38 jonge visarenden zijn uitgevlogen. In hetzelfde artikel werd gemeld dat er in 2022 ook een paartje visarenden met succes op de Veluwe heeft gebroed.

Deze ontwikkeling volgt op de toename van broedende visarenden in o.a. Zweden, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. In Engeland stierf de visarend als broedvogel uit in 1840 en in Schotland in 1916, vooral door Victoriaanse verzamelaars van eieren en door de jacht en wellicht andere methoden van vervolging. In Engeland en Schotland is de visarend inmiddels al weer geruime tijd terug als broedvogel. Dit gebeurde spontaan, na de verbanning van DDT en het verminderen van vervolging. Eerst keerde de soort in Schotland terug als broedvogel en in 2001 ook in Engeland. Tegenwoordig lopen er in het Verenigd Koninkrijk diverse projecten om visarenden te beschermen, waarbij de vogels vaak ook worden aangespoord te broeden door kunstnesten te plaatsen op hoge palen. Dit laatste blijkt vaak succes te hebben. In Engeland heb ik afgelopen zomer visarenden gezien vanaf een excursieboot (niet toevallig de 'Osprey' geheten) op het Kielder Reservoir. Dit 'reservoir' is een groot, kunstmatig waterbekken in het noorden van het land, omgeven door een groot productiebos. Een van de visarenden die ik tijdens de excursie zag vliegen vloog met een grote vis, waarschijnlijk richting het nest. Het zijn de mannetjes die in deze tijd van het jaar op vis jagen. In het aan het Kielder Reservoir grenzende Kielder Forest is het aantal broedparen in de periode 2009-2021 toegenomen van 1 naar 7 broedparen. In 2022 vloog daar het honderdste kuiken uit. Fijn dat er tijdens de klimaat- en biodiversiteitscrisis ook lichtpunten zijn!

Visvangst

De visarend leeft (vrijwel) alleen van vis. Het is een sterke roofvogel die prooien schijnt te kunnen vangen die (bijna) net zo zwaar zijn als het eigen lichaamsgewicht. Visarenden kun-

Mannetje visarend (subspecies haliaetus) boven Kielder Water, Northumberland, Engeland.

nen op zoek naar vis in de lucht blijven hangen ('bidden'). De stootduik van de visarend is spectaculair, met de kop omlaag, waarbij de vogel op het laatste moment de poten naar voren richt en de vis grijpt met vlijmscherpe klauwen en kleine 'stekels' op de 'voetzolen'. Eenmaal gegrepen zit een vis vast. De vogel kan bij de duik overigens geheel onder water verdwijnen! Visarenden vliegen weg met de vis in de lengterichting, waarmee ze de luchtweerstand beperken.

Binnen zijn leefgebied heeft de visarend grote oppervlakten visrijk water nodig. Vooral zoet water is populair, maar de soort overleeft ook bij brak of zout water. Zelf heb ik deze soort boven zee gezien in Californië op een plek waar op dat moment een 'feeding frenzy' aan de gang was. Enorm veel vogels, waaronder meeuwen, zeekoeten, aalscholvers en bruine pelikanen, deden zich daar samen met Californische zeeleeuwen te goed aan de kenmerkend enorme hoeveelheden aanwezige vis.

Broedplaatsen

Om tot broeden te komen is naast voldoende visrijk water enige rust belangrijk. Het zal niet toevallig zijn dat de soort in ons land alleen in rustige natuurgebieden succesvol heeft gebroed. De soort broedt met name in bomen en op kunstmatige nesten, maar kan ook broeden op masten en kliffen. In de VS heb ik de soort zien nestelen op natuurlijke tufsteentorens in het Mono Lake, een zoutmeer in Californië. Dit meer heeft een enorm hoog zoutgehalte, er komt geen vis voor, dus die

moeten ze buiten het meer vinden, maar het meer geeft wel bescherming tegen grondgebonden roofdieren. In de buurt van het Grand Teton National Park in de VS heb ik visarenden gebruik zien maken van vele kunstmatige nestplatforms. De visarend is daar duidelijk geen zeldzaamheid.

Geraadpleegde bronnen en meer informatie

Vogelatlas van Nederland (2018), SOVON Vogelonderzoek Nederland.

Mebis en Schmidt (2017), Roofvogels van Europa. https://stats.sovon.nl/static/publicaties/limosa_90-1-2017_25-33_de-jong.pdf (uitgebreid artikel over het eerste broedgeval in Nederland)

<https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/broedende-visarenden-in-de-biesbosch-ook-dit-jaar-weer-live-te-volgen>

<https://www.visitkielder.com/play/discover/kielder-ospreys> (informatie over het Kielder visarendproject)

<https://www.nwt.org.uk/what-we-do/projects/kielder-ospreys> (informatie over het Kielder visarendproject)

<https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/visarend>

<https://www.natuurpunt.be/pagina/visarend>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Osprey>

Op mijn fotosite staan meer foto's van visarenden in Europa en de VS:

<https://keesjan.smugmug.com/Birdingorganisedbytrip/Bird-in-the-Netherlands-A-Z/Roofvogels/Visarend/> (Europese ondersoort)

<https://keesjan.smugmug.com/Birdingorganisedbytrip/Nearctic-Birds-A-Z/Osprey-visarend-in-Dutch-Pandion-haliaetus-ssp-carolinensis/> (Amerikaanse ondersoort)

Teus van Ravesteijn

Het is ook nu weer gelukt een gevarieerd en interessant programma samen te stellen. Jammer genoeg heb ik niet elke presentatie gezien, maar daar heb ik alle vertrouwen in.

De afgelopen presentaties zat de zaal al goed vol, zelfs met heel slecht weer en met een afgesloten provinciale weg mochten we nog voldoende mensen ontvangen.

We beginnen donderdagavond 4 januari met de nieuwjaarsreceptie.

De eerste donderdagavondpresentatie van het nieuwe jaar is traditiegetrouw voor Henk Tromp. Deze keer gaat het over de natuur in eigen land. Hierbij blijft hij boven de grote rivieren.

Verder geven Eric Gibcus, Erik Leisink en Gijs Jongeleen een prachtige presentatie over onderwaterfotografie in Zuidoost-Azië. Opnieuw mooie onderwaterfotografie.

Luc Hoogenstein, in het dagelijks leven boswachter van het Naardermeer, komt met een presentatie over zijn poging om 1000 soorten in zijn tuin te tellen. Hierbij gaat het om alles wat kruipt, loopt, vliegt, groeit en bloeit. Hij heeft daarbij in zijn presentatie humor, onverwachte vondsten en een leuk en soms verrassend verhaal.

Gerrit Jan Klop geeft een presentatie over 'de nevelwouden van Ecuador'. Deze presentatie is gelukkig van vóór de problemen in Ecuador. Diverse dieren en planten worden in het verhaal over Ecuador duidelijk belicht.

Astrid Kant, vooral bekend om haar liefde voor de grutto en een boek over de grutto, komt op mijn verzoek ook met andere weidevogels in haar presentatie. Mensen kennen haar ook van de zwarte sternvlotjes die zij in Kedichem in de Linge legde bij voorheen Hotel Cosmopolitan. Nu legt Rien de Keijzer met hulp van diverse mensen vlotjes in 'de Eng' in Kedichem. Astrid heeft ook nog een weidevo-

gelwerkgroep met de boeren in de Vijfheerenlanden opgericht, ter bevordering van de weidevogels.

We sluiten traditiegetrouw af met de 'Leden voor Ledenavond', waarbij leden iets laten zien van hun kundigheden en hobby's op natuurgebied.

De volgorde is nog niet bekend, maar Johan Scholtens laat de kunst van tuinfotografie zien, met prachtige voorbeelden van de kunde van deze 'hobbyfotograaf', die professionele foto's maakt.

Verder geeft onze secretaris Frans Broekhof een presentatie over de Amsterdamse Waterleidingduinen, waarvan ik verwacht dat er zeker herten en een vos te zien zullen zijn. Dit is een veel bezocht fotogebied waar allerlei zoogdieren, vogels, planten en paddenstoelen voorkomen. Verder natuurlijk ook natuur aan zee.

Nieuw is dat twee mensen uit de vogelcursus van 2023 hun kunnen tonen en vertellen wat zij opgestoken hebben van de cursus die Hans de Braal en Chris Kramer hebben gegeven. Als onderdeel van de cursus waren ook praktijkdagen ingepland, die deze hobbyisten combineerden met fotografie. Ik heb al meerdere foto's gezien en dat belooft wat.

Harko Buunk, die tijdens deze avonden/dagen onder andere een foto nam van de bever in de Lek, toont nog meer beelden.

Daan van der Vliet, 14 jaar jong, laat zien wat hij nu al presteert met de camera van zijn vader. Ik vindt het zeer gedurfd om op die leeftijd al een presentatie te geven. Gedurfd was het ook om een foto in te sturen naar een fotowedstrijd voor jeugdige fotografen, waarbij hij al direct de derde prijs kon incasseren, dus dat belooft wel wat.

Hopelijk gaat u van dit programma genieten en zullen we weer gevulde zalen zien.

11 januari - Natuur in eigen land

Henk Tromp

In deze lezing bezoeken we vier bijzonder interessante natuurgebieden, verspreid over Nederland. We beginnen met een bezoek aan de Achterhoek, een regio met een eigen karakter. Kenmerkend zijn de beeklandschappen met bijzondere flora en voorkomen van ijsvogel en grote gele kwikstaart. Veel wordt er gedaan om de veengebieden in stand te houden, zoals o.a. het Korenburgerveen, waar kraanvogels de nodige rust vinden om tot broeden te komen.

De Arkemheense polder bij Nijkerk is een belangrijk weidevogelgebied geworden door goed beheer. In de winter zijn er grote populaties ganzen en eenden zoals smienten. In het voorjaar verblijven er grote concentraties van grutto's, kieviten, goudplevieren en verder op doortrek kemphanen, tureluurs, piepers, kwikstaarten en winter-talingen. Gelukkig komen de grutto's hier tot broeden dankzij vernatting van het gebied en adequate bescherming tegen de vos.

De Veluwe met zijn bossen, heide en zandverstuivingen zijn belangrijk voor de wildstand van edelhert, wild zwijn en ree. Vele vogelsoorten vinden er onderdak, zoals havik, sperwer en kenmerkende soorten als kruisbek, appelvink, goudvink en de vele mezensoorten.

Als laatste gebied bezoeken we Texel, de landschappelijk meest gevarieerde

biotoop van Nederland, grenzend aan de Waddenzee en de Noordzee. Hier veel aandacht voor de vogels van het wad, de duinen en de rijk gevarieerde polders. Natuurlijk vergeten we niet de rijke verscheidenheid van de aanwezige flora op het eiland, van duinvioltje tot orchidee.

Duiken in Zuidoost-Azië is duiken in de koraaldriehoek. Dat gebied omvat grofweg de landen Filipijnen, Maleisië, Indonesië en Papua Nieuw-Guinea.

Maar nog belangrijker: de koraaldriehoek wordt ook wel de kraamkamer van de wereldzeeën genoemd en behoort tot de gebieden met de allerhoogste mariene biodiversiteit op onze planeet.

Dit komt door de verschillende zeestromen die hier uitkomen en de hoeveelheid aan uiteenlopende ecologische habitats. Zoals rotsriffen, zeegrasvelden en lavazand.

We nemen jullie mee naar dit gebied. Van kleurrijke koraalriffen tot de zwarte lavazandgronden waar dieren zich hebben aangepast aan hun omgeving.

Hier vind je grote scholen vis tot pygmeezeepaardjes en inktvissen die niet groter zijn dan de nagel van je pink.

Laat je onderdompelen in het warme water van de koraaldriehoek.

Luc Hoogenstein (1970) heeft zich van jongs af aan met de natuur bezig gehouden, eerst bij de NJN en later als afgestudeerd bioloog. Vanaf 1997 heeft hij gewerkt voor diverse adviesbureaus, de overheid en Vogelbescherming. Daar heeft hij o.a. 3 jaar lang Beleef de Lente geleid. Daarnaast is hij actief als schrijver en fotograaf. Luc heeft als favoriete onderwerpen vogels, recreatie, insecten, amfibieën, zoogdieren en andere diergroepen. Verder heeft hij al meerdere natuurboeken geschreven.

Nu is hij boswachter in de Beheereenheid Gooi & Vechtstreek en gewend om altijd buiten bezig te zijn. Tijdens de coronaperiode was hij noodgedwongen meer thuis en moest achter de computer vergaderen. Hierbij zat hij natuurlijk regelmatig naar buiten te kijken en lag de verrekijker naast hem, waarbij hij soms vogeltjes zag, die hij niet in zijn tuin, in de wijk Lunetten, verwacht had. Daarbij zag hij buiten ook wel plantjes die nog nooit opgevallen waren. Toen kwam hij op het idee om gedurende een jaar 1000 soorten in zijn grondgebied te tellen, ook in de lucht. Hij startte dus precies om middernacht op 1 januari, met de verwachting waarschijnlijk geen 1000 soorten te halen. Even later vloog er al een al een grauwe gans over. Nummer 1 was binnen.

In het begin ging het snel, maar later dus niet meer, intussen telde hij ook kleine insecten, zoals springstaartjes, en korstmossen. Hij paste met medeweten van de gemeente het kleine grasperkje bij zijn tuin aan, dus niet meer maaien en daardoor groeiden er andere planten.

Hij deed een aantal interessante ontdekkingen, mede omdat hij op alle mogelijke manieren ging zoeken. Wie wil weten of hij de 1000 soorten haalde, moet deze mooie presentatie, met een goed verhaal en verrassende resultaten, zeker niet overslaan.

Ecuador is een van de meest biodiverse landen op aarde. Het ligt precies op de evenaar en wordt van noord naar zuid doorkruist door de hoge Andes. Het bevat woestijnen en tropische regenwouden.

In het voorjaar van 2022 bezocht Gerrit Jan Klop dit land om op de oostelijke en westelijke hellingen van de Andes de grote rijkdom aan vogels te ervaren.

In twee weken tijd werden meer dan 500 vogelsoorten gevonden, waarvan meer dan 50 kolibries.

In deze avondvullende lezing neemt hij ons mee de Andes in. Van de Paramo op 4000 meter hoogte tot de veel lagere subtropische nevelwouden.

Gelukkig was zijn vrouw Martine ook mee op reis en daardoor gaan we deze avond naast veel vogels, ook genieten van mooie insecten, boeiende planten en schitterende landschappen.

Gerrit Jan woont in Culemborg en is daar actief in de vogelwerkgroep.

Iedere eerste zaterdag van de maand neemt hij enthousiaste beginnende vogelaars mee op excursie rond Culemborg, want het delen van zijn passie met anderen vindt hij het leukste dat er is.

7 maart - Weidevogels en hun bescherming

Astrid Kant

In deze lezing komen alle Nederlandse weidevogels aan bod. Vanaf het moment dat ze in het voorjaar weer aankomen tot het moment van vertrek naar het zuiden, is hun gedrag vastgelegd. Hoe gedragen ze zich in groepsverband in maart en wat gaat er allemaal aan de eileg in april voor-

af. Hoe herken en bescherm je de kuikens in mei? Kortom en interessante lezing voor hen die wat meer willen weten over het broedgedrag van onze weidevogels. Dat vooral in de Vijfheerenlanden, want de meeste foto's zijn hier gemaakt.

21 maart - Leden voor leden

Ik ben Johan Scholtens, woonachtig in Leerdam.

Onze achtertuin sluit aan op een boomgaard met daarachter het buitengebied van onze woonplaats, een ideale plek voor veel vogels. Samen met de buren hebben we onze tuinen natuurvriendelijk ingericht. Dit trekt veel vogels aan waarbij zeker in de winter en voorjaar een grote variatie de revue passeert.

Mijn grote hobby (lees: passie) is natuurfotografie waarbij ik ongeveer de helft van de tijd besteed aan het fotograferen van vogels maar daarnaast tevens algemene fotografie waaronder landschap,

Johan Scholtens

bloemen, insecten en extreme macrofotografie.

Mijn presentatie van deze avond zal gaan over de kunst van het fotograferen van tuinvogels. Dus niet eenvoudig op een takje maar op een zodanige manier dat dit verrassende en bijzondere momenten oplevert die je niet of nauwelijks met het blote oog kunt waarnemen. De techniek van de hedendaagse fotocamera's maakt dit mogelijk en met veel passie, geduld en ervaring levert dit prachtige resultaten op.

Ik hoop jullie uitzonderlijke beelden te laten zien van onze gewone dagelijkse tuinvogels!

21 maart - Leden voor leden

Harko Buunk

Mijn reis naar de Schaapskooi

Ik ben Harko Buunk. Ik woon sinds 1991 in Vianen → Everdingen en weer terug naar Vianen. Van origine kom ik uit de Achterhoek.

In 2019 ben ik gestart met fotografie. Tijdens het maken van de foto's kwam ik erachter dat architectuur-, mensen- en creatieve foto's niet mijn dingen zijn.

Wel de natuur in het algemeen en later specifiek vogels. Bij de eerste fotografie cursus, met Hennie Marks in Vianen, zijn we bij de uiterwaarden van Everdingen geweest en daar heb ik mijn eerste foto gemaakt van een vogel, een knobbelzwaan. Vanaf dat moment ben ik mij meer gaan interesseren in vogels. De camera ging steeds vaker mee en dat

leverde ook een hoop bijvangst op van reeën, vlinders en... een bunzing.

Maar het was het nog niet. Je moet ook leren luisteren en kijken. Dat kan je je zelf aanleren maar dat duurt lang. Op dat moment kwam ik op Facebook de vogel cursus van de Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden tegen. Ik dacht, laten we dit doen. Ik zie wel wat het is en als het niets is dan jammer maar helaas. Maar het was het tegendeel. De combi van de uitleg in de avond en de excursies was precies wat ik nodig had om de volgende stap te maken.

In de presentatie wil ik, aan de hand van foto's, laten zien hoe die reis was en nog steeds is.

Tot dan, Harko Buunk

21 maart - Leden voor leden

Daan van der Vliet

Mijn fotohobby in de natuur

Mijn naam is Daan van der Vliet. Ik ben nu 14 jaar oud en ben op mijn 13de begonnen met serieus fotograferen, maar heb mijn hele leven al regelmatig foto's gemaakt.

Mijn eerste foto's met een eigen (kinder)camera waren van mijn kersverse broertje Mees. Hier ontstond, denk ik, mijn liefde voor fotograferen en misschien ook wel voor vogels.

Mijn ouders hebben altijd een mooie camera gehad en toen ik ouder was en zij een nieuwe kochten, mocht ik aan de slag met de oudere versie van hun Canon spiegelreflexcamera.

Toen mijn vader besloot een mooie telelens te kopen, kreeg ik pas echt de smaak te pakken. Als

het weer meezit, ga ik bijna dagelijks buiten foto's maken.

Ik heb dit jaar een vogelcursus bij de Schaapskooi gevolgd, waar ik veel van geleerd heb.

Het liefst maak ik foto's van vogels, maar ik maak ook plaatjes van allerlei andere mooie dingen in de natuur.

Wij wonen in het buitengebied bij Hoornaar en daar is veel te zien!

Toen ik door de Natuur- en Vogelwacht gevraagd werd of ik een presentatie wilde geven, heb ik meteen 'ja' gezegd.

Superleuk om wat te mogen vertellen over mijn grote passie en nog leuker om foto's te mogen laten zien.

Vele jaren waren de Amsterdamse Waterleidingduinen mijn 'thuisbasis'. Afkomstig uit Lisse waren deze duinen een prachtgebied voor vele wandelingen. Later ontdekte ik het gebied ook als prachtgebied om vogels te fotograferen. Maar het gebied is veel meer dan een observatieplek voor vogels. Het is de grootse fabriek, qua oppervlakte, van West-Europa. 2/3 van het drinkwater van Amsterdam wordt hier voorgezuiverd. Water, afkomstig uit de Lek bij Nieuwegein. Maar naast het produceren van water is de 'AWD' ook een prachtig natuurgebied. Vele bijzondere planten en zeldzame paddestoelen, talloze bijzondere insecten. Een hertenplaag, vossen en bezoekers (1 miljoen per jaar). Een natuurgebied dat met veel projecten beheerd wordt en waar veel onderzoek plaatsvindt. Meer dan genoeg om over te vertellen.

Ik zal een deel van mijn foto's, gemaakt in dit gebied, graag laten zien.

Sinds twee jaar ben ik woonachtig in Schoonrewoerd, nu 68 jaar oud en al lange tijd 'hobbyfotograaf'. Als secretaris van de Natuur- en Vogelwacht ben ik enthousiast betrokken bij de vereniging.

Dirk den Ottelander, coördinator plantenwerkgroep

Klimop

Zodra de herfst aanbreekt zorgt de klimop voor een feestelijk buffet voor insecten. Klimop bloeit van de vroege herfst tot diep in november. De bloemen staan in bolvormige schermen en bevatten heel veel nectar. Een feest voor insecten zoals bijen, zweefvliegen, kevers, wespen en laat vliegende vlinders zoals dagpauwoog, atalanta en gehakkelde aurelia die snel nog wat nectar komen slurpen om energie op te doen voor hun winterslaap of een tocht richting het zuiden. Let er maar eens op!

Omdat klimop zo laat bloeit, verschijnen de vruchten ook pas aan het einde van de winter. Voor overwinterende vogels zoals spreeuwen, lijsters en duiven een lekkere hap in een tijd dat er weinig voedsel is.

Bloeiwijze van de klimop.

Met de bladen van die bloeiwijze is iets bijzonders. We kennen allemaal wel de karakteristieke bladvorm van de klimop: zoals het in het jargon heet vijflobbig met een hartvormige voet. Dat is het blad van de vegetatieve stengels van de klimop. Maar onder gunstige omstandigheden maakt de plant aparte bloei-stengels en de bladeren daaraan zijn anders van vorm. Die zijn veel langwerpiger en ongedeelde.

Klimop komt vrijwel overal in Nederland voor, ook in de Vijfheerenlanden. Maar het is toch vooral een plant van de hogere, drogere gronden. Klimop verdraagt namelijk geen voortdurend hoge waterstand. Bij ons vind je de klimop dus op wat drogere plekken.

Er zijn veel vooroordelen over klimop. Klimop zou woekeren, muren kapot maken en

zelfs de allersterkste bomen wurgen, maar het tegendeel is waar. Klimop is een uiterst nuttige, echt inheemse plant.

Klimop klimt met behulp van luchtwortels omhoog langs bomen en muren. Het gebruikt de boom of muur als hechting, niet om voedsel aan de boom te onttrekken. Klimop is dus geen parasiet! Bomen gaan dus niet dood wanneer er klimop tegenaan groeit, maar kunnen wel, als ze al verzwakt zijn, bezwijken door de flinke begroeiing.

Klimop is groenblijvend en het dikke, altijd groene bladerdek is heel belangrijk als beschutting en broedplek voor allerlei vogels en insecten. En over het nut van klimop als voedingsbron voor vogels en insecten hebben we het al gehad.

Klimop is een echt inheemse plant. Zo'n 9000 jaar geleden, kort na het terugtrekken van het ijs in de laatste ijstijd, bereikte de klimop onze streken. Zaden van klimop van circa 5.000 v. Chr. zijn aangetroffen in Hardinxveld!

Klimop werd vanaf de nieuwe steentijd (5.000-2.000 v. Chr.) in grote delen van Europa gebruikt als veevoer in tijden van schaarste. De bladeren bevatten veel saponinen waardoor de klimop gebruikt werd als zeep of wasmiddel.

Traditioneel wordt in Europa klimop gezien als een symbool van trouw, verbondenheid en vaderlandsliefde.

Vind je het trouwens leuk om wilde planten te zoeken en te herkennen? Doe dan eens mee met de plantengroep, je bent van harte welkom.

Blad van een vegetatief deel van de klimop.

Ons winterprogramma staat op de website:
<https://www.natuurcentrum.nl/werkgroepen/planten/winterprogramma-2023-2024/>

Blad van een bloeistengel van de klimop.

TERUGBLIK OPEN DAG 2023

FOTO'S HENK LOOIJ

ACTIVITEITEN DECEMBER 2023 – MEI 2024

Excursies

N.B.1 We verzamelen/vertrekken vanaf Benedictushof 132, 4133 AK Vianen.

N.B.2 Bij slecht weer: neem contact op met de gids of de excursie wel doorgaat.

- Zo 17 dec **Vogelexcursie in de Flevopolder**, o.l.v. Eduard Polfliet, tel.: 06 52 09 56 22. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9 uur vanuit Vianen.
- Zo 21 jan **Excursie rond de Koornwaard** te Heukelum, o.l.v. Bart de Groot tel.: 06 40 33 98 72. Mail: bdegroot4@kpnmail.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen of 9:20 station Leerdam.
- Zo 25 feb **Vogelexcursie in de Biesbosch**, o.l.v. Eduard Polfliet, tel.: 06 52 09 56 22. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9 uur vanuit Vianen of 9:20 uur vanaf Avelingen.
- Zo. 17 mrt **Excursie rond kasteel Neerijnen** voor de stinzenplanten en een wandeling langs de Waal, o.l.v. Bart de Groot, tel.: 06 40 33 98 72. Mail: bdegroot4@kpnmail.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.
- Zo 7 apr **Vogelexcursie in De Zouwe**, o.l.v. Bart de Groot, mail: bdegroot4@kpnmail.nl, tel.: 06 40 33 98 72. Vertrek 9:00 vanaf het tunneltje onder de A27 bij de Zederik, aan het einde van de Driemolensweg. Of 8:40 uur vanuit Vianen of 8:40 station Leerdam.
- Zo 14 apr **Vogelexcursie in de Berkenwoudse Driehoek**, o.l.v. Koos Maat, tel.: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.
- 22-29 apr **Texel-excursie** met 17 personen, deze excursie is al volgeboekt.
- Zo 5 mei **Vogels kijken bij Everdingen** o.l.v. Eduard Polfliet, tel.: 06 52 09 56 22. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9 uur vanuit Fort 't Spoel Culemborg.
- Zo 12 mei **Vogels kijken bij Everdingen** o.l.v. Eduard Polfliet, tel.: 06 52 09 56 22. Mail: eduardpolfliet@casema.nl. Vertrek 9 uur vanuit Fort 't Spoel Culemborg.
- Zo 19 mei **Excursie in het Dommeldal** bij Riethoven o.l.v. Koos Maat, tel.: 06-27 23 63 72 of 0183-563 362. Mail: koosmaat@solcon.nl. Vertrek 9:00 uur vanuit Vianen.

VOOR DE JEUGD

Do 28 dec **Vogelvoer maken** in de Schaapskooi. Zie pagina 47 of kijk op de website.

Do 4 jan **Notenrekje of koolmezenkastje timmeren** in de Schaapskooi. Zie pagina 47 of kijk op de website.

PRESENTATIEAVONDEN JANUARI – MAART 2024

Do 11 jan **Natuur in eigen land**, door Henk Tromp.

Do 25 jan **Duiken in Zuidoost-Azië**, door Eric Gibcus, Erik Leisink & Gijs Jongeneel.

Do 8 feb **Mijn 1000-soortentuin**, door Luc Hoogenstein.

Do 22 feb **De nevelwouden van Ecuador**, door Gerrit Jan Klop.

Do 7 mrt **Weidevogels en hun bescherming**, door Astrid Kant.

Do 21 mrt **Leden voor leden**, met bijdragen van:

Johan Scholtens (**Tuinvogels fotograferen**),

Harko Buunk (**Mijn reis naar de Schaapskooi**),

Daan van der Vliet (**Mijn fotohobby in de natuur**),

Frans Broekhof (**Amsterdamse Waterleidingduinen**).

Zie voor meer informatie pagina's 10 t/m 19 of kijk op de website.

NIEUWJAARSRECEPTIE

Do 4 jan **Nieuwjaarsreceptie** in de Schaapskooi. Iedereen is welkom, ook niet-leden. Aanvang 20:00 uur, zaal open vanaf 19:30 uur.

WINTERWANDELING 2023

Elk jaar organiseert Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden in december een Winterwandeling. Deze wandeling leidt de deelnemers in 9,5 of 15 km langs uitgestrekte velden en door pittoreske dorpen in de regio. Mooie vergezichten worden afgewisseld met historische boerderijen en pastelkleurige bomenrijen. De winter is voor de natuur een periode van rust. En die rust is tijdens de wandeling volop te ervaren. Dus: muts op en sjaal om. Wandelschoenen aan. En wandel een van deze mooie routes, alleen, samen of met een groep.

Dit jaar is de wandeling op 29 december. Starten kan vanaf 10:00 uur bij De Schaapskooi in Schoonrewoerd, waar voor iedere deelnemer koffie/thee met gebak klaarstaat om de wandeling feestelijk te beginnen. Na terugkomst wacht er voor de deelnemers een kop erwtensoep met roggebrood en katenspek.

Opgeven kan via e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl

Het inschrijfgeld bedraagt € 12,50 per deelnemer.

Adres: Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd

VOGELCURSUS 2024

Tussen 23 januari en 18 mei is er een vogelcursus voor beginners. Het programma omvat vier cursusavonden op dinsdagen en acht vogelexcursies op zaterdagen. Zie voor meer informatie pagina 48 of kijk op de website.

Christa Hendriksen

Wat sommigen niet weten is dat fruitsappen een belangrijke inkomstenbron zijn voor onze vereniging. Inkomsten die we hard nodig hebben om onze activiteiten te kunnen blijven uitvoeren.

Dat sap komt er niet zomaar. Daar moeten we hard voor werken. De boomgaarden moeten onderhouden worden. Het fruit moet geplukt en moet naar de perser gebracht worden. Onderhandelingen gevoerd over de prijs. De sappen weer opgehaald en gedistribueerd naar supermarkten en andere grote afnemers. En dan vergeet ik vast nog wel wat dingen die zich achter de schermen afspeelen.

Dit seizoen wilde ik eens kijken wie er in deze hele keten van werkzaamheden zoal aan het werk zijn. Arie Versluis natuurlijk. Die pakt een heel groot deel al op. Johan Stevens, die de fruitploeg coördineert en afspraken maakt met de boomgaardeigenaren. Ruth van Bruggen, die met zijn ploeg de boomgaard in Hagstein beheert die wij pachten van de Stichting het Oude Mannenhuis. En natuurlijk de mannen (en een enkele vrouw) die plukken, sorteren en snoeien.

Ik ging een aantal keer mee met de fruitploeg. En dat was ontzettend leuk en leerzaam! Met een plukschort om de boomgaard in.

Kisten vol met appels en peren plukken. Die allemaal mee moeten naar de Schaapskooi, waar ze gesorteerd worden en dan weggebracht naar de sapmakers of naar samenwerkingspartners. Het is hard werken in de buitenlucht. Maar het is vooral heel erg gezellig.

Het plukseizoen zit er weer op. Een deel van de fruitploeg is nu de knotploeg die wilgen knot. Een andere belangrijke inkomstenbron. Zonder deze ploeg kan onze vereniging niet bestaan. Want de inkomsten zijn nodig. Voor het onderhoud van de Schaapskooi, het kunnen organiseren van vele educatieprojecten, het drukken van *De Dompfoorn* en voor alle activiteiten die wij als vereniging willen ontplooiën.

En daarom vanaf deze plek een welgemeend Dankjewel aan de fruitploeg. Voor jullie harde werk en voor de gezellige ochtenden die ik met jullie mocht doorbrengen. En aan Arie, Johan en Ruth. Die ook buiten de plukmomenten zo veel werk verzetten. Jullie werk is voor de vereniging zo veel waard. Daar maak ik een diepe buiging voor!

VLINDERWAARNEMINGEN IN DE VIJFHEERENLANDEN IN 2023

Cornelis (Cees) Gielis

In 2023 is in de Vijfheerenlanden ten behoeve van het Zuid-Hollands Landschap in twee terreinen naar vlinders gekeken. Daarnaast zijn waarnemingen gedaan met behulp van een lichtval in mijn tuin in Lexmond. Hierbij is de aandacht met name gericht geweest op de grotere vlinders (Pijlstaarten, Spinners, Uilen en Spanners), terwijl de aangetroffen kleine vlinders wel zijn bemonsterd, doch er is niet expliciet naar gezocht. De bemonstering gebeurde op twee manieren: a) met een lichtval of een lamp schijnend op een wit laken, en b) met het op bomen smeren van een mengsel van suikerstroop en alcohol.

De gebieden waar de bemonstering plaatsvond zijn:

- in reservaat Over-Boeicop (Amersfoortcoördinaat RD 136.9-438.4);
- op het fietspad naast de Zouweboezem (ter hoogte van het voormalige baggerdepot bij de Driemolensweg, Amersfoortcoördinaat RD 128.4-438.8);
- in mijn tuin in Lexmond (Amersfoortcoördinaat RD 130-441).

Over-Boeicop

Dit terrein werd in de loop van het jaar 13 maal bezocht: op 1, 6, 9 en 28 mei, 10 juni, 8, 15 en 21 juli, 11 augustus, 3, 10 en 18 september en 28 oktober. Merendeels werd de lamp gebruikt, in enkele gevallen gecombineerd met het stroop- en alcoholmengsel en in één geval alleen het stroopmengsel.

In het terrein werden zo 185 soorten vlinders waargenomen. Het grootste deel van deze soorten behoort tot de karakteristieke polder/rivierenlandfauna, welke ook in de 1980'er jaren was aangetroffen. Wel is opvallend dat zowel qua soorten als aantallen een teruggang te zien is. Er zijn echter ook enkele nieuwkomers.

Figuur 1. *Mormo maura* (Zwart weeskind).

***Mormo maura* (Zwart weeskind)**

Deze soort is sinds 2010 aan een opmars in geheel Nederland bezig. De voedselplant *Hedera* (Klimop) is sterk aangeplant in tuinen. Dit zal mede van invloed zijn op dit beeld.

***Cydalima perspectalis* (Buxusmot)**

Na de accidentele import (omstreeks 2005) op de voedselplant Buxus van deze soort, bij een kweker, heeft deze soort zich razendsnel over het gehele land uitgebreid. Dit mede onder invloed van de zwerfneiging van de soort. Het hoogtepunt van deze soort is nu voorbij, maar de schade aan Buxus-bestanden is gigantisch. De soort is nu op een niveau aanwezig dat als een standpopulatie kan worden aangemerkt. Van de soort komen twee kleurvormen voor, een witte en een grijsbruine.

***Catocala sponsa* (Karmijnrood weeskind)**

De aanwezigheid van deze soort, in een aantal dat past bij een populatie, is extreem onverwacht. De soort was alleen bekend uit Limburg en in Twente bij de Duitse grens (Lossler). De soort leeft als rups op *Quercus spec.* (Eik). Deze boomsoort is in het reservaat in redelijk aantal aanwezig, en de hoop is dan ook gerechtvaardigd dat we een standpopulatie van deze zeer fraaie soort in ons gebied hebben

Figuur 2. *Cydalima perspectalis* (Buxusmot). Links de witte vorm, rechts de donkere vorm.

Figuur 3. *Catocala sponsa* (Karmijnrood weeskind).

Figuur 4. *Catocala fraxinii* (Blauw weeskind).

gekregen. Onderzoek in de komende jaren moet dit uitwijzen.

***Catocala fraxinii* (Blauw weeskind)**

Een zeldzame trekvinder die in de Noord-Hollandse duinen vaste voet heeft gekregen. In het binnenland blijft het een zeldzame trekker. De rups leeft op *Populus* (Populier). Een rareiteit die het vermelden waard is, en waarvan mogelijk in de toekomst een standpopulatie kan ontstaan.

Zouweboezem

Dit terrein werd in de loop van het jaar 6 maal bezocht: 20 juni, 11 juli, 12 en 19 augustus, 7 en 12 september. Hier werd alleen de lamp gebruikt.

In het terrein werden 126 soorten vlinders waargenomen. Het grootste deel van deze soorten behoort tot de karakteristieke polder/rievierenland/rietlandfauna, welke ook in de 1980'er jaren was aangetroffen. Wel is opvallend dat zo wel qua soorten als aantallen een teruggang te zien is. Er werden geen opvallende nieuwkomers gezien. Wel vermeldenswaard is de afwezigheid van *Lamprotes c-aureum* (Akelei-uil) die landelijk alleen nog gezien kan worden in de Biesbosch en Noordwest-Overijssel/ Zuidoost-Friesland.

***Cossus cossus* (Wilgenhoutrups),
Zeuzera pyrina (Gestippelde houtvlinder) en *Phragmataecia castaneae* (Rietluipaard).**

In het Zouweboezemgebied blijken de drie Houtboorders alle voor te komen. Ze vormen hier gezonde populaties. Door hun nachtelijke levenswijze worden vaak alleen rupsen waargenomen die een verpopplingsplaats zoeken.

Lexmond dorpstuin

In mijn tuin heeft de lichtval van 17 februari tot en met 7 november elke nacht gebrand. In deze periode werden 308 soorten waargenomen. Hieronder enkele trekvlinders. Onder deze beesten evenmin soorten die niet eerder in de regio gezien zijn. Wel is duidelijk dat zowel het aantal soorten als het aantal vlinders ten opzichte van de 80'er jaren minimaal 1/3 tot de helft is teruggelopen.

Figuur 5. *Lamprotes c-aureum* (Akelei-uil), Lexmond, 1985.

Figuur 6. *Cossus cossus* (Wilgenhoutrups).

Figuur 7. *Zeuzera pyrina* (Gestippelde houtvlinder).

Figuur 8. *Phragmataecia castaneae*
(Rietluipaard).

***Thaumetopoea processionea* (Eikenprocessierups)**

Deze soort heeft in het afgelopen decennium een piek in het voorkomen te zien gegeven. Onder invloed van veel media-aandacht is deze golf redelijk goed gedocumenteerd. In de afgelopen drie jaar is er een duidelijke vermindering van de aantallen zichtbaar, en een uitvlakken van de populatieaantallen, tot een reguliere standvlinder. De overlast zal voorlopig niet voorbij zijn, maar overzienbaar.

***Laspeyria flexula* (Bruine sikkeluil)**

Van deze vroeger zeldzame soort, die toen voornamelijk in het duingebied voorkwam, worden tegenwoordig regelmatig exemplaren in ons gebied waargenomen. Er is een duidelijke uitbreiding over het gehele land zichtbaar.

Conclusie

Ondanks enkele nieuwkomers is het opvallend dat een sterke teruggang te zien is in soorten- en vlinderaantallen. Omdat dit een geleidelijk proces is wordt het pas zichtbaar wanneer de gegevens van 40 jaar geleden naast de huidige resultaten worden gehouden.

Figuur 9. *Thaumetopoea processionea* (Eikenprocessierups).

Figuur 10. *Laspeyria flexula* (Bruine sikkeluil).

VERSLAG TEXEL-EXCURSIE 6-13 OKTOBER 2023

Bart de Groot

Vrijdag 6 oktober

Op vrijdag 6 oktober vertrekken we met 16 personen op eigen gelegenheid naar Texel. De vroege deelnemers gaan eerst vogels kijken op het eiland. Deze keer logeren we in De Triaan, Muyweg 17, een zijweg van de Postweg richting de Muy (zie de foto's hierboven). Ons verblijf bestaat uit drie huisjes vastgebouwd aan een gemeenschappelijke ruimte in het midden. In de gemeenschappelijke ruimte kunnen we met zijn allen eten en zitten, met maximaal 18 personen.

De huisjes zijn compleet ingericht met keukens, vaatwasser, douche, twee wc's en drie 2-persoons slaapkamers.

De eerste avond bestellen we Chinees in Den Burg. We kunnen met zijn allen eten in de gemeenschappelijke ruimte.

Intussen hebben alle 16 deelnemers een kamer gevonden om te slapen. Na een gezellige avond bijpraten en vogelfoto's bekijken van onze fotografen of een spelletje rummikub spelen gaan we proberen er te slapen.

Goudplevieren, foto Teus.

Zaterdag 7 oktober

We beginnen met het ontbijt en een kopje koffie en/of thee in ons nieuwe verblijf.

Om half 10 vertrekken we met de meeste personen naar Utopia, om daar vogels te kijken. We lopen tot aan de Schorren en dan via de Waddendijk terug. Bij Utopia zien we leelaars, smienten, slobenden, een zilverreiger, veel bonte strandlopers en rosse grutto's, de grote sterns van vorige jaren zijn hier verdwenen door de vogelgriep en nog niet teruggekomen. Langs de waddendijk lopen steenlopers en zien we een groep goudplevieren.

Bij de Schorren zien we veel vogels, o.a. een groep goudplevieren en wulpen, ook lopen er bontbekplevieren op het wad, tussen de steenlopers voedselzoekende steenlopers.

Vervolgens rijden we langs de Waddendijk naar de molen richting Krassekeet. Hier kun je een stukje bovenop de Waddendijk rijden en uitkijken over de Waddenzee en landinwaarts de vogels in de Bol bekijken met een telescoop. Het is hoogwater op de wadden en

Rosse grutto, foto Petra.

Vogels spotten, foto Willebrord.

daardoor zijn er weinig vogels te zien.

In de Bol zien we een groep lepelaars. Op een van de putjes langs de waddendijk zien we een heel stel kluten, wel 25 stuks.

We rijden verder langs de waddenkust en lopen bij Dijkmanshuizen naar de vogelwand en de vogelhut.

We zien hier aalscholvers, ganzen en een tureluur. Onze vogelkijkgag zit er weer op, genoeg vogels gezien.

Vanavond eten we de rest van de Chinese maaltijd van gisteren.

Zondag 8 oktober

Vandaag gaan we op zoek naar de alk die gezien is bij de haven van Oudeschild. We parkeren in de haven en zien hem al snel, hij is langer onder water dan boven. De alk zwemt grote afstanden onder water en komt dan weer even boven water. We zien hem even dichtbij op ongeveer 3 m afstand. Petra en Cees weten een foto te maken.

We rijden verder langs de wadden naar het zuiden en stoppen bij het Prins Hendrik Zanddijk uitzichtpunt. Het is laagwater en de vo-

Alk, foto Teus.

gels zitten ver weg. We zien wel bergeenden, een lepelaar en een torenvalk.

Daarna gaan we naar de Petten en de Mokbaai. We stoppen bij de Petten, hier zien we een aantal watersnippen, een lepelaar en een grote zilverreiger. Als we goed kijken zien we tussen de watersnippen een kleinere snip. We maken er een foto van, deze kleinere snip heeft een kortere snavel, en vier opvallende gele strepen op zijn rug, het blijkt een zeldzaam bokje te zijn. In de Mokbaai spotten we een groep wulpen en een groep goudplevieren, ook zien we rosse grutto's, slobenden en bonte strandlopers.

Vanavond maken Etta, Petra en Sophie soep met salades voor het avondeten voor ons.

Maandag 9 oktober

Deze dag gaan we een rondrit maken van De Cocksdorp naar de vuurtoren langs de kust.

Via de Hoofdweg rijden we naar het kijkscherm aan het einde van de Hoofd-

Bokje, foto Bart.

Trap naar het uitzichtpunt op de Prins Hendrik Zanddijk, foto Bart.

weg. We zien hier weinig, een aalscholver, meeuwen en slobenden, we rijden verder naar het monument in de vorm van de dijk. Het is eb, de vogels zitten ver weg. In de telescoop zien we lepelaars, scholeksters, smienten en krakeenden.

We gaan nu naar de haven van De Cocksdorp. We zien een kanoet, de bonte strandloper, een tureluur, een wulp en een pijlstaart. Langs de kust rijden we verder tot net voorbij het vertrekpunt van de boot naar Vlieland.

We lopen omhoog naar een uitzichtpunt over de plas, hier lunchen we.

We zien hier wel een wintertaling, een aalscholver, krakeenden, een slobend en waterhoentjes.

Vervolgens rijden we naar het uitzichtpunt net voorbij de Robbenjager met slobenden, krakeenden en wilde eenden. Vanavond eten we boerenkool met worst.

Dinsdag 10 oktober

We maken een wandeling met Koos, Teus en Chris, bij de Vuurtoren in de duinen gaan we op zoek naar gorzen en de strandleeuwerik.

Sneeuwgorz, foto Teus.

Salades gemaakt door Sophie, Etta en Petra, foto Elly Ottervanger.

Strandleeuweriken, foto Teus.

We parkeren bij de vuurtoren en starten onze wandeling in de duinen. Onderweg staan grote parasolzwammen en zien we een tapuit.

Als we in de duinen langs het strand komen zien we een paar vogelaars die kleine vogels fotograferen.

Wij gaan bij hen kijken en we horen dat er sneeuw- en ijsgorzen te zien zijn. Wij gaan ook proberen om deze gorzen op de foto te krijgen. Vlakbij zien we ook nog de strandleeuwerik, onze dag is weer goed met het zien en fotograferen van deze drie vogels. We gaan

Ijsgorz, foto Teus.

Grote parasolzwam, foto Bart.

voldaan terug naar ons verblijf. De warme maaltijd van vandaag is hutspot klaar gemaakt door Etta.

Woensdag 11 oktober

We gaan naar Polder Waal en Burg en de parkeerplaats beneden bij de Zaandammerdijk tegenover de Schorrenweg bij de Westerkolk. Hier zien we de brandgans, tapuit, tureluur, tafeleend en zwarte ruiters en kempiaan (?).

Om 14:00 gaan we vanaf de parkeerplaats bij de Muy door de duinen naar de zee lopen. Onderweg komen we een huifkar tegen, getrokken door twee paarden.

Cees en Siska maken vandaag Chili con carne met rijst klaar.

Donderdag 12 oktober

We gaan naar het bezoekerscentrum De Marel tussen De Koog en Den Burg langs de Nieuwlanderweg. Hier is veel informatie te zien over de natuur, met heel veel boeken.

Vandaag worden er nog een aantal bijzondere vogels gespot, zoals beflijster, boomvalk, bruine kiekendief, goudhaantje en Jan van Gent.

Vanavond is het de laatste avond van ons verblijf op Texel, en we hebben besloten om met z'n allen in het centrum van Den Burg te gaan eten bij De Smulpot.

Na de maaltijd met ijs, thee of koffie als dessert gaan we voldaan weer naar ons verblijf op Texel.

In ons verblijf praten we nog wat na en gaan een paar mensen zoals elke avond rummikuppen (Ans, Nanny en anderen).

Zoekplaatje met een putter, foto Cees.

Vrijdag 13 oktober

De Texel-week zit erop, vandaag gaan we naar huis.

Cees geeft door dat hij nog een oeverpieper en een ijsvogel gezien heeft, zie foto.

Iedereen vertrekt op eigen gelegenheid en een paar gaan eerst nog ergens kijken op Texel. Het begint te regenen, maar dat is vandaag niet zo erg. We hebben de hele week goed weer gehad met maar af en toe een buitje regen.

We ruimen het verblijf op en iedereen vertrekt naar huis, om 12:00 gaan we met de veerboot naar Den Helder. (Er stond een flinke file voor de boot, 1 uur wachten.)

Iedereen bedankt voor de fijne week bij de Triaan op Texel.

Volgend jaar gaan we eind april weer naar Texel.

Deelnemers: Siska, Cees, Wil, Willy, Pieter, Lida, Teus, Koos, Constance, Etta, Geert, Chris, Ans, Nanny, Flori, Bart, Petra, Elly, Sophie, Gerard.

Tabel 1. Vogels op Texel gezien in de week van 7 t/m 13 oktober 2023.

	Za	Zo	Ma	Di	Wo	Do	Vr		Za	Zo	Ma	Di	Wo	Do	Vr	
	Oktober	7	8	9	10	11	12	13	Oktober	7	8	9	10	11	12	13
1 Aalscholver		√	√	√				53 Koperwiek								
2 Alk		√		√				54 Krakeend		√	√		√			
3 Beflijster					√		√	55 Kramsvogel			√					
4 Bergeend		√	√					56 Krombekstrandloper			√					
5 Blauwe kiekendief				√				57 Kuifeend		√	√					
6 Blauwe reiger			√	√				58 Lepelaar		√	√		√			
7 Bokje			√					59 Meerkoet		√	√	√				
8 Bontbekplevier			√	√				60 Merel		√	√	√				
9 Bonte strandloper		√	√	√				61 Nijlgans		√	√					
10 Boomvalk							√	62 Oeverloper			√					
11 Brandgans		√		√	√			63 Oeverpieper					√			√
12 Bruine kiekendief							√	64 Paarse strandloper					√	√		
13 Buizerd		√		√				65 Pijlstaart			√					
14 Cetti's zanger							√	66 Pimpelmees		√						
15 Dodaars		√				√		67 Putter		√						
16 Drieteenstrandloper		√		√				68 Regenwulp			√					
17 Eidereend					√			69 Rietgors			√					
18 Ekster		√	√	√				70 Roodborst		√	√					
19 Fazant			√	√				71 Roodborsttapuit		√	√					
20 Fuut		√		√	√			72 Rosse grutto		√	√					
21 Gaai		√						73 Rotgans			√					
22 Geelpootmeeuw		√						74 Scholekster		√	√	√				
23 Geoorde fuut							√	75 Slobeend		√	√	√				
24 Goudhaan						√		76 Smient		√	√	√				
25 Goudplevier			√	√				77 Sneeuwgorst					√			
26 Graspieper		√	√					78 Soepeend						√		
27 Grauwe gans		√	√	√				79 Spreeuw		√	√	√				
28 Groenling				√				80 Staartmees								√
29 Groenpootruiter				√				81 Steenloper		√	√	√		√		
30 Grote mantelmeeuw		√	√					82 Stormmeeuw		√	√					
31 Grote zilverreiger			√	√				83 Strandleeuwerik					√			
32 Grutto				√				84 Tafeleend		√				√		
33 Heggenmus							√	85 Tapuit			√	√				
34 Holenduif				√				86 Tjiftjaf						√		
35 Houtduif		√		√				87 Torenavalk		√	√					
36 Huismus			√	√				88 Tureluur		√	√	√		√		
37 Huiszwaluw						√		89 Turkse tortel				√				
38 IJsgors					√			90 Velduil								√
39 IJsvogel							√	91 Vink			√					
40 Jan van Gent					√	√		92 Waterhoen			√	√				
41 Kanoet						√		93 Watersnip		√	√	√				
42 Kauw			√	√				94 Winterkoning			√					
43 Kempphaan		√						95 Wintertaling			√	√				
44 Kievit		√	√	√				96 Witte kwikstaart		√	√	√				
45 Kleine mantelmeeuw		√	√	√	√			97 Wulp		√	√					
46 Kleine zilverreiger		√	√					98 Zeekoet		√	√					
47 Kluut		√	√	√				99 Zilvermeeuw		√	√	√				
48 Kneu				√				100 Zilverplevier		√	√					
49 Knobbelzwaan							√	101 Zomertaling		√						
50 Kokmeeuw		√		√				102 Zwarte kraai		√	√	√				
51 Kolgans				√		√		103 Zwarte ruiter				√		√		
52 Koolmees			√													

OOK DIT JAAR WEER VOLDOENDE SAP VAN ONBESPOTEN APPELS EN PEREN

Arie Versluis

In de wereld van het hoogstamfruit volgt op een jaar met een topogst veelal een jaar met een matige oogst, maar dat er dit jaar zo weinig appels en peren groeiden in onze percelen hadden wij zelf ook niet echt verwacht. Dit speelde zeker niet alleen bij ons, ook andere hoogstamtelers kregen hiermee te maken. Voordat de oogst echt begon hadden we al vijf aanvragen van telers die bij ons één of meerdere tonnen appels en peren wilden kopen om bijvoorbeeld sap te kunnen laten produceren. Maar het bleek al snel dat we niet eens genoeg zouden kunnen plukken om in onze eigen sap- en stroopbehoefte te voorzien. We verwachten dan ook dat we ver voor de volgende oogst in 2024 droog zullen vallen en al onze trouwe afnemers van deze populaire producten teleur moeten gaan stellen.

Maar dan komt er een mailtje van een oplettend en meelevend lid van onze vereniging, die tijdens een fietstocht in onze mooie regio langs een niet meer beheerde boomgaard was gekomen.

Deze laagstamappelboomgaard zou vol hangen met meerdere soorten appels welke er al af begonnen te vallen. Na onderzoek bleek dat er al twee jaar niet in deze boomgaard was gespoten, wat voor ons een vereiste is. Daarna is door onze voorzitter contact gelegd met de eigenaar van het perceel "LekstedeWonen" met een verzoek om te mogen plukken voor onze vereniging. Gelukkig vond Christa daar een luisterend oor, de directie vond het een goed idee want vond het zelf ook wel zonde, al die appels rottend in het gras.

Onze fruitploeg is drie keer wezen plukken in het bewuste perceel en haalde er totaal ruim voldoende uit om de hoeveelheid sap te maken die wij op jaarbasis nodig hebben. Er bleef zelfs nog over, heel wat kilo's werden verkocht aan liefhebbers van Elstar en Goudreinetten.

Ook zijn we een samenwerking gestart met Stichting Heerlijkheid Vijfheerenlanden met als doel gezamenlijke stroopproductie. Hiervoor had deze stichting voldoende peren oogst, maar wij hebben de hiervoor nodige appels geleverd. Hoe deze appel-perenstroop zal smaken is op dit moment nog niet bekend, maar gezien ervaringen van eerdere jaren zal dit zeker goed zijn.

De sappen zijn inmiddels binnen en door enkele mensen beoordeeld. Hoewel wij door gebrek aan voldoende soorten van ons zelf niet de blend konden maken welke wij gewend zijn is er toch een prima resultaat bereikt. In het appelsap zit iets meer Goudreinet dan gewoonlijk en dat proef je, maar ons testpaneel vond dit juist positief, zo'n frisse smaak eraan. De smaak van het appelperensap wijkt niet veel af van vorige jaren. Dus dankzij een oplettende mevrouw uit Vianen kunnen wij ook dit jaar van onze eigen onbespoten hoogstam/laagstam producten genieten. Als alles binnen is staat er voor deze sportieve fietser een proefpakketje klaar. Ook LekstedeWonen wordt zeker niet vergeten en kan wat producten van oogst 2023 verwachten.

Helaas is er ook minder goed nieuws voor ons en de gebruikers van onze producten. Vorig jaar kregen wij door de energiecrisis al met een fikse stijging van de productiekosten te maken, en helaas dit jaar weer. U merkte de laatste twee jaar al fikse prijsverhogingen in de supermarkt op en ook wij moeten nu meer gaan rekenen voor onze producten.

Vorig jaar schreef ik al over een mogelijke verhoging van de verbruiksbelasting van 8 naar 22 cent per liter fruitsap. Inmiddels is beslist dat deze suikertaks 26 cent per liter zal zijn en ingaat per 01-01-2024, over deze taks wordt ook BTW gerekend. Hoewel aan onze producten geen suiker wordt toegevoegd worden we

hier gelijk gesteld met allerlei limonades welke hiermee wel op smaak worden gebracht. Vreemd genoeg en onbegrijpelijk is dat zoete zuiveldranken niet onder dit belastingtarief vallen, terwijl bijvoorbeeld in chocomel en Fristi veel extra suiker zit. Mogelijk werkt het lobbyisme in de zuivelverwerkende industrie beter dan in de fruitverwerkende industrie.

Dus hoewel duurder, de smaak is er niet minder om, dus kom zeker weer eens een glaasje proberen.

Laat ook anderen eens proeven en geef eens wat van onze producten cadeau, bijvoorbeeld als setje van drie artikelen. Mensen die kerstpakketten weggeven en zelf samenstellen kunnen bij ons terecht voor een aanvulling uit eigen regio.

Het beheersteam van De Schaapskooi wenst u goede feestdagen en hoopt u spoedig te ontmoeten.

EXCURSIE NAAR TWEE ARBORETA IN WAGENINGEN

Kees Jan van Zwiene

Jules Klees organiseerde op 29 oktober een excursie voor de vereniging naar het Belmonte Arboretum én het Arboretum De Dreijen. Vermoedelijk afgeschrikt door de minder goede weersvoorspellingen waren er inclusief Jules vijf deelnemers. Het weer viel gelukkig enorm mee en het bezoek bleek goed gepland om veel bomen en struiken in fraaie herfstkleuren te zien.

Het Belmonte Arboretum is gesitueerd op de Wageningse Berg, tegen de rand van de stuwwal. Veel bomen en struiken blijken hier heel goed te groeien, mogelijk omdat er in ieder geval plaatselijk leem in de bodem aanwezig is. Aan de noordwestrand van het arboretum vonden we de gewone salomonszegel met blauwe vruchten en nog overwegend groen blad, dat naar geel begon te verkleuren. Van het Belmonte Arboretum is bekend dat er nogal wat leem voorkomt in de bodem en gewone salomonszegel groeit graag op leemhoudende, neutrale tot niet te zure bodem. Dit is een soort die hier in en rond het arboretum waarschijnlijk van nature groeit. Dat geldt niet voor de in dit Arboretum, maar ook in de omgeving, veel in de boomkruinen voorkomende maretak. Deze groenblijvende halfparasiet in loofbomen is hier ooit geïntroduceerd en daarna verwilderd. Het is een aan kalk gebonden soort die in ons land hoofdzakelijk beperkt is tot Zuid-Limburg, maar

kennelijk in opgestuwde leem op de stuwwal voldoende kalk vindt. Kalk kan uiteindelijk uit de bovengrond spoelen, maar wellicht helpt het hier ook nog dat bomen op de stuwwal redelijk diep kunnen wortelen. De bessen waren tijdens ons bezoek eind oktober nog groen, maar verkleuren later naar wit en worden verspreid door vogels zoals lijsters. Jules wees ons op tal van mooie en interessante bomen en struiken, zoals een kruising tussen tweestijlige meidoorn en mispel. Veel esdoorns hadden mooie herfstkleuren, zoals de rode esdoorn (*Acer rubrum*). Dit is een soort uit het oosten van de Verenigde Staten. Jules wees ons erop dat het kenmerkend voor deze soort is dat deze in de herfst op één blad een combinatie van rood, oranje, geel, en groen kan hebben en dit was goed te zien. *Camellia sasanqua* stond tijdens ons bezoek volop in bloei. Dit is een struik met prachtige roze bloemen en een verwant van de theeplant. Veel *Camellia*-soorten bloeien in de winter, maar deze soort bloeit vaak al in de late herfst. We hebben ook nog wat vogels gezien, waaronder koperwiek, roodborst en staartmees. Op de stobbe van een afgestorven en weggezaagde boom vonden we de reuzenzam, die erom bekend staat bomen aan te tasten, wortels kunnen door deze soort relatief snel wegrotten. We zagen ook de jaarrond zichtbare echte tonderzwam, net als de reuzenzwam een beruchte soort in het

Verwilderde maretak op esdoorn in Wageningen.

bomenbeheer. De echte tonderzwam staat erom bekend witrot te veroorzaken waardoor stam of takbreuk in bomen op kan optreden.

Het nabijgelegen Arboretum De Dreijen was voor mij nieuw en zéér de moeite waard. Aan de overzijde van het arboretum liet Jules ons een indrukwekkend, monumentaal exemplaar zien van de zwarte (wal)noot in fraaie herfstkleur. Dit is een soort afkomstig uit het oosten van de Verenigde Staten. In het arboretum zelf wees Jules ons op het blad van de grote boterbloem in de oever van een grote vijver. Jules vertelde dat deze soort in ons land o.a. in uiterwaarden wordt gevonden. In deze vijver was de krabbescheer inmiddels al afgezonken naar de bodem, maar door het heldere water nog goed te zien. Het meest indruk-

wekend vond ik twee fraaie exemplaren van de witte bitternoot (*Carya ovata*), een prachtige loofboom uit oostelijk Noord-Amerika waarvan het blad tijdens ons bezoek prachtig geel was verkleurd. In een relatief nieuwe uitbreiding is een enorme collectie coniferen te zien. In het oudere deel stonden wat oudere coniferen bij elkaar gegroepeerd, waaronder een fraai exemplaar van de mammoetboom uit Californië.

Jules vertelde ons dat dit, vanwege zijn drukke bezigheden, de laatste excursie was die hij voor de Natuur- en Vogelwacht organiseerde. Hartelijk dank Jules, we hebben weer veel van je opgestoken!

In Arboretum De Dreijen.

EXCURSIE PLAN TURELUUR 20 AUGUSTUS 2023

Bart de Groot

We vertrekken met een groep van 11 personen vanuit de carpoolplaats Avelingen bij Gorkum.

Via de A27, A15 en A29 willen we eerst naar het Hellegatsplein om naar de Vogelhut 'De Fuut' te gaan kijken. Maar de vogelhut is onbereikbaar, de toegangsweg is afgesloten.

Daarna rijden we via een grote omweg naar Dijkwater aan de noordoostkant van Schouwen-Duiveland voor de dodaars en de geoorde fuut. We zien veel dodaarzen en één geoorde fuut, ook zwemt er een zwarte ruiter, wulpen en allerlei ganzen. Er vliegt een roofvogel over, het is een wespendif.

We rijden verder via Zierikzee naar Plan Tureluur langs de Oosterschelde, aan de zuidkant van het eiland. Het is warm, 28 graden! En we gaan eerst wat drinken bij de Heerenkeet. We zijn hier vlak bij onderdelen van Plan Tureluur en rijden langs de plassen met vogels, een

bruine kiekendief vliegt over, grote zilverreigers, een rosse grutto, een tureluur, en een wintertaling zien we op de plas. Er vliegt hier nog een aantal boerenzwaluwen boven het water.

We vervolgen onze excursie, en rijden naar de Plompe Toren. Het dorp wat hier ooit lag, is door de zee verzwolgen, alleen de toren is blijven staan. Hier zijn weinig vogels te spotten, dan rijden we een stukje terug naar de plassen aan de noordkant van de weg naar Zierikzee, die ook bij Plan Tureluur horen. Koos ziet een aantal kemphanen in de plas. Verder zijn hier een tapuit, een putter, een kluut, een witgatje en een graspieper te zien. Intussen is het 5 uur geweest en beëindigen we deze prachtige excursie. Eduard, bedankt!

Deelnemers: Eduard, Jules, Koos, Bart, Constance, Gerard, Teus, Wil en Willy, Wim, Simon.

Polder bij de Heerenkeet. Foto: Willebrord Dorrestijn.

Dijkwater. Foto: Willebrord Dorresteijn.

De volgende 44 vogels hebben we gezien en/of gehoord:

Aalscholver	Kokmeeuw
Bergeend	Krakeend
Blauwe reiger	Kuifeend
Boerenzwaluw	Meerkoet
Brandgans	Nijlgans
Buizerd	Putter
Canadese gans	Rosse grutto
Dodaars	Scholekster
Fuut	Sperwer
Geoorde fuut	Spreeuw
Graspieper	Tapuit
Grauwe gans	Torenvalk
Groenpootruiter	Tureluur
Grote zilverreiger	Turkse tortel
Houtduif	Wespendief
Huismus	Wilde eend
Kemphaan	Wintertaling
Kievit	Witgatje
Kleine mantelmeeuw	Witte kwikstaart
Kleine zilverreiger	Wulp
Kluut	Zwarte kraai
Knobbelzwaan	Zwarte ruiter

Zwarte ruiter. Foto: Cees Gielis.

DE MEESTE OOIEVAARS KOMEN NIET TOE AAN VOORTPLANTING

Arie Versluis, foto Henk Looij

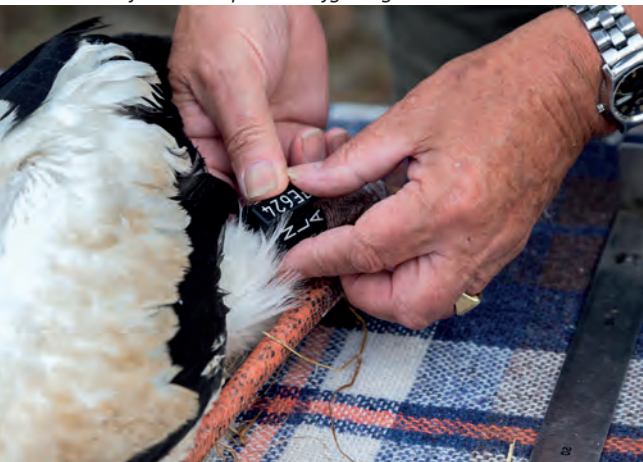
Een kleine terugblik in de geschiedenis

Eind jaren '60 van de vorige eeuw was de ooievaar in Nederland bijna uitgestorven. Om dit te voorkomen startte Vogelbescherming Nederland een herintroductieprogramma op. Hiervoor werd te Groot-Amers een fokstation gestart, dit station kreeg de naam 'Ooievaardorp Het Liesveld'.

Na een jaar of acht was hier het bestand aan ooievaars dermate gegroeid dat tot oprichting van buitenstations kon worden over gegaan. De eerste hiervan werd 10 maart 1979 onder grote belangstelling geopend te Herwijnen. Daarna volgden al snel nog 10 van dergelijke stations, verspreid over het land en kwam de herintroductie van de ooievaar op gang.

Begin jaren '80 raakte ook onze vereniging betrokken bij de ooievaars in Nederland, hiervoor werd zelfs een aparte werkgroep opgericht. Het doel was om gegevens over vlieg- en foerageer gedrag van ooievaars in onze regio te registreren voor het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN). Na een oproep door de regionale pers om waarnemers,

21 juni 2023. Een van de twee jongen uit het nest bij De Schaapskooi krijgt ringnummer 7E 624.

werd Schoonrewoerd enthousiast en waren bijna 100 mensen actief als ooievaar spotter of nuttig op andere wijze. Verder werden allerlei activiteiten ondernomen, er kwam een ooievaarstentoonstelling in Het Dorpshuis, er waren plannen voor een film. Op 28 augustus was er groot feest op het dorp. Onder toezien oog van burgemeester Hokken onthulde de Commissaris van de Koningin van Zuid Holland, Drs. J. Borgman, op De Brink ter ere van de ooievaar een beeld in brons gemaakt door mev. Ravenswaay te Hoog-Blokland. De film *Ciconia ciconia*, gemaakt door de cineast Boud Smit, beleefde zijn première in De Schaapskooi op 3 maart 1983 en werd kort daarna door de KRO op de Nederlandse TV vertoond. Het hele project kreeg landelijke aandacht, het toonaangevend natuurmagazine *Grasduinen* publiceerde erover, ook verscheen een boek over het project met de naam Ooievaars in Nederland. Hierin ook veel foto's uit de regio Schoonrewoerd. Ik vond dit boek met ISBN 90 320 0665X eens op een rommelmarkt.

De laatste 40 jaar

Vanaf die tijd bleven mensen van onze club betrokken bij de ooievaar, er werden ooievaars geboren en geringd. Er kwamen langzaam maar zeker wat nesten bij in Nederland, zeker ook in Schoonrewoerd. Na 40 jaar verklaarde Vogelbescherming het herintroductieproject als geslaagd en trok zich terug, er waren toen ongeveer 850 broedparen. Het project werd in 2009 ondergebracht in de nieuwe stichting STORK, wat staat voor **ST**ichting **O**oievaars **R**esearch and **K**nowhow. Nu in samenwerking met STORK worden de geboren jongen in het centrum van Schoonrewoerd nog steeds voorzien van een pootring, de gegevens gaan ook naar Sovon. Doordat er steeds vaker terugmeldingen zijn, krijgt men

NIEUWE WEBSITE EN NIEUW E-MAILADRES

Met enige trots kondigen wij het 'onthullen' van onze nieuwe website aan, ergens in december of anders begin volgend jaar. Onze huidige website, die al jaren meegaat, was toe aan vernieuwing. Vaak hoorden wij dat de site onoverzichtelijk was en het niet eenvoudig was om de activiteiten te vinden.

Dus tijd voor vernieuwing. Een frisse, moderne uitstraling en volop aandacht voor de komende activiteiten. Daarnaast hebben vrijwel alle items uit onze vorige website een plekje gekregen, zodat u niets hoeft te missen van onze bezigheden. Uiteraard krijgt in het voorjaar de live webcam van 'onze' ooievaars ook weer een prominent plekje.

Het nieuwe adres: **www.natuurcentrum5hl.nl**

Ook ons e-mailadres is aangepast: **info@natuurcentrum5hl.nl**
Laat daar gerust een berichtje achter of stel uw vraag.

een goed beeld van het trekgedrag van deze fraaie vogel. Worden ergens in Europa of Afrika ringgegevens van Schoonrewoerdse ooievaars afgelezen en doorgegeven, krijgen wij deze ook te zien. Zo weten wij dat veel van de Schoonrewoerdse ooievaars hun domicilie niet veel verder dan 40 tot 50 kilometer van hun geboorteplaats hebben.

November 2023

Eerder schreef ik al eens in *De Dompfoorn* dat slechts 15 tot 20 % van de uitvliegende jonge ooievaars volwassen wordt en tot broeden komt. Afgelopen week kreeg ik weer vier terugmeldingen via STORK doorgestuurd. Bij twee meldingen betrof het vogels van dit jaar, beide dood gevonden.

Wij weten door het ringen dat tegenwoordig alleen de jongen op trek gaan en dat werd nu weer eens bevestigd. Ooievaar 7E 624, geboren achter De Schaapskooi, werd 29 augustus gevonden bij het plaatsje Mauze-sur-le Mignon, tussen Bordeaux en Nantes. De vogel heeft dan 765 km afgelegd en de doodsoorzaak is elektrocutie. Het andere jong, geboren op de Oude School achter de kerk, met pootring 7E 626, vond zijn Waterloo 2675 kilometer van zijn geboorteplaats in Agadir in Marokko, doodsoorzaak mogelijk ook elektrocutie. Het betreft hier dus twee van de vijf vogels welke wij dit jaar hebben geringd maar ongetwijfeld worden niet alle dode vogels gevonden en teruggemeld.

De andere twee zijn levend gezien en leken ogenschijnlijk gezond, het betreft een bijna volwassen vogel geboren op het Oude Gemeentehuis in 2021 en na twee jaar terug in ons land, deze werd 16 oktober gezien bij Harmelen. Een al wat oudere soortgenoot, geboren op een woonhuis aan de Kerkweg in 2010, werd 11 juni bij Oss gespot. Deze oudere vogels hebben mede door de zachte winters van tegenwoordig hun trekdrang grotendeels verloren en zullen waarschijnlijk alleen nog wegtrekken als zij bij onverwachte vorst of sneeuw niet meer aan voedsel kunnen komen. Doordat zij afzien van die jaarlijkse grote reis vol met allerlei gevaren stijgt hun levensverwachting behoorlijk.

Het gaat goed

Een feit is dat veel jonge ooievaars voortijdig overlijden door allerlei omstandigheden onderweg, zoals bijvoorbeeld slecht weer of een botsing met hoogspanningskabels. Maar het komt ook voor dat jonge vogels domweg verhongeren omdat ze zelfstandig niet aan voldoende voedsel komen, sommigen komen soms zelfs niet aan de grote reis naar Afrika toe. Maar ondanks al deze gevaren en daarvoor grote sterfte gaat het goed met de soort in Nederland, volgens STORK waren er volgens de cijfers in 2022 meer dan 1500 broedparen in Nederland.

Chris Kramer & Siska Gielis, foto Henk Looij

Voor de gemeentelijke organisatie Samen-Doen-Bindkracht gaven we dit seizoen een viertal workshops over vogels voeren in de tuin. De eerste vond plaats op donderdag 9 november in basisschool Het Kompas in Lexmond. Bijna 20 kinderen kwamen erop af. Ze hadden zich vooraf aangemeld op de website van de stichting. De tweede workshop was op OBS Tijl Uilenspiegel in Vianen. Deze workshops vereisen veel voorbereiding en tijd, maar dat hebben we er graag voor over.

We begonnen met een praatje over vogels... Het viel op dat de meeste kinderen nauwelijks een vogel kunnen benoemen. Slechts het roodborstje (rookworstje?) werd door iemand herkend... Koolmees en pimpelmees uit elkaar houden is nog steeds lastig. We hebben niet gecheckt hoe het met de kennis van dino's zit en tiktokgeluiden. Het is toch triest dat onze kinderen zo weinig kennis van de natuur meekrijgen op school en van huis uit.

Er zijn natuurlijk ook uitzonderingen, kinderen die gegrepen zijn door het vogelvirus en verbazingwekkend veel soorten herkennen. Ook allerlei geluiden kennen, enz. Aan ons de taak om bij de meute interesse te wekken voor onze vogeltjes en de kinderen ook mee te nemen naar buiten.

Expeditie10.nl

Liefde voor natuur kan niet vroeg genoeg beginnen. Daarom is *Vroege Vogels* de campagne Expeditie10.nl gestart. Het doel: zoveel mogelijk leerlingen in het basisonderwijs kennis laten maken met dieren en planten die dichtbij in de buurt leven. Want hoe meer je weet van natuur, hoe groter de kans dat je erom geeft en deze wil beschermen!

De presentatie van de *Nederlandse Canon van de Natuur* is een mooi initiatief dat er goed bij past.

We leggen de kinderen uit wat ze gaan doen en daarna gaan ze in twee groepen aan het werk.

In de eerste plaats wordt er plantaardig frietuurvet gesmolten in een klein pannetje op een waxinelichtje. Als het vet vloeibaar is, vullen ze een mok gedeeltelijk met strooivoer en gieten het vet erbij, daarna met een stokje de zaak mengen. En opnieuw een blokje vet smelten, zo vult de mok zich. Tenslotte handig een touwtje aan het oor vastmaken en klaar is de vetbeker.

De andere helft van de groep kinderen is aan de slag gegaan om pinda's te rijgen. De eerste uitdaging is een draad door het oog van een naald zien te krijgen... Je zou er wanhopig van worden toch? Daarna een doppinda doorboren met een spijker. Niet zomaar op de tafel natuurlijk, maar op een beschermplaatje van bijvoorbeeld laminaat. De volgende uitdaging is de pinda aan de draad en aan het eind vastknopen... Met swipen en vegeen lukt dat niet.

Van lieverlee worden de slingers langer. De laatste hindernis is het afknippen van de draad en er een knoop in te leggen. Zo... na gedane arbeid is het goed drinken, daarom allemaal een bekertje Hoogstamappelsap.

Vervolgens gaan we de twee groepjes wisselen, en maken ze allemaal ook de andere opdracht.

En wat zijn ze allemaal betrokken bezig, prachtig om te zien. Om kwart voor vijf komen de ouders de kinderen weer ophalen. Mooi eigenlijk dat we nog niet klaar zijn, kunnen de ouders ook zien hoe er gewerkt wordt. Na enkele minuten is alles klaar, en de kinderen krijgen allemaal nog een jampotje mee, gevuld met alternatieve vogelpindakaas, zie info blokje.

Ook krijgen ze een gelamineerd A5'je met 25 tuinvogels erop. Met op de achterkant uitleg

over zelf vogelvoer maken. Met glunderende gezichtjes vertrekken ze, met 'drie' handen vol. Wat zeg je dan?

Dank u wel mijnheer/mevrouw! Graag gedaan, leuk dat je er was en succes met de vogels in de tuin.

Dan begint voor ons het opruimen van de materialen, zaadjes, vetresten etc. In totaal vier kratten vol! Eén van de leerkrachten heeft ons op afstand gevolgd, vanuit het lokaal. Ze komt na afloop nog even vertellen hoe ontzettend leuk deze activiteit is... Ja, en weet u, we doen het nog liever onder schooltijd, met een hele groep tegelijk! Echt waar? Welke groepen? Alle groepen, van 1 tot 8... Nou we hebben 10 groepen op school, ik ga het aan de orde stellen, jullie horen ervan. Zo gaat het steeds vaker bij onze activiteiten. We wachten af. Eenmaal thuis worden alle materialen weer schoon gemaakt en klaargezet voor een volgende sessie.

Tuinvogelvoer, zelf maken

Het voeren van de vogels in de tuin geeft jong en oud veel plezier. Er zijn heel veel soorten vogelvoer te koop. En de winkels vragen er flinke prijzen voor. En het is maar de vraag hoe gezond het allemaal is. Maar voor wie het leuk vindt om zelf wat klaar te maken, zijn hier een paar tips.

Vetbollen: je kunt nieuw plantaardig frituurvet smelten. Geen gebruikt vet, dat is heel zout en zeer ongezond voor de vogels. Meng er vogelzaad door, een verpakking van 20 kg zaad is veel voordeliger dan de zakjes van 1-2 kilogram. Doe het mengsel in een mok en hang deze in de tuin.

Vogelpindakaas: je koopt twee potjes voor al gauw 3 euro. En dan heb je ook nog een houder nodig. Met het volgende recept maak je je eigen 'vogelpindakaas': mix een halve liter zonnebloemolie met 1 kg tarwebloem. Voeg er bijvoorbeeld 400 g vogelzaad bij. Je kunt dan voorlopig vooruit. Je kunt vijf potjes vullen. Eén is genoeg, het overige deeg bewaar je in de koelkast. In plaats van € 1,50 per pot, kost dit € 0,60.

Walnoten: wie over walnoten beschikt kan deze kraken en in een rekje/voersilo in de tuin hangen. Dit vinden de vogeltjes het allerlekkerst.

PADDESTOELENMIDDAG 2023 IN DE SCHAAPSKOOI

In de herfstvakantie, donderdag 19 oktober, was het weer zover: de jaarlijkse paddestoelenmiddag voor de jeugd van 4 – 12 jaar. De opkomst wordt altijd sterk beïnvloed door de aandacht die het evenement vooraf krijgt in *Het Kontakt*. Al twee weken van te voren stuurt Siska een persberichtje naar de redactie. Het werd meteen in de agenda geplaatst, ook kwam het nog twee keer in de papieren versie. Het aantal aanmeldingen ging zo snel richting de 25. En dan is het ook van belang: wat doet het weer op zo'n dag?

Vanaf half 2 kwamen de kinderen met opa/oma of vader/moeder het terrein van de Natuur- en Vogelwacht oprijden. De vijf vrijwilligers van de Vogelwacht hadden alles vooraf op orde gekregen. Het achterzaaltje liep helemaal vol, tegen de 40 mensen.

Het eerste deel van de middag bestond uit een presentatie over paddenstoelen. Het niveau van zo'n presentatie is best lastig met zo'n divers publiek. Maar mooie plaatjes van allerlei paddenstoelen zijn bij iedereen geliefd.

Daarna werd het evenement vervolgd in de tent met een practicum met champignons (uit de winkel). Per gezin stond een tafel met alle materialen gereed: schoteltjes, mesjes, pincetten, tekenblaadjes, potloden, loepjes, en een appel of een peer. En voor ieder kind een champignon. De begeleiders van de kinderen deden enthousiast mee. Tot grote vreugde van de vrijwilligers. Nadat de appel/peer was ontleed en opgegeten, werd de champignon onder het mes genomen. Sommige kinderen gingen er echt van proeven... heerlijk toch zo'n verse vrucht.

Toen kwam de hoogstamappelsap aan de beurt en voor de begeleiders koffie/thee.

Daarna gingen we het veld in. Staan er in het weiland ook paddenstoelen? Ja hoor, de kids vinden ze: een stagiair van het Gilde zet er

Op zoek naar paddenstoelen. Foto: Nico van Ganzewinkel.

mikadostokjes bij, om plattrappen te voorkomen. Zo kwamen we met de groep bij het bos. En toen begon het feest pas echt... wat een paddenstoelen! Erg leuk waren de kleine stinkzwammen (liever niet aan ruiken), het heksenschermpje, de melkzwammen en de russula's. Mooi te bekijken met een spiegelkje onder de hoed. Op de terugweg konden de kinderen nog even een bovistje tikken, waardoor er een stofwolk van sporen de lucht in ging.

Eén van de kinderen meldde trots 157 paddenstoelen gezien te hebben.

Terug in de Schaapskooi rook het naar heerlijke champignonsoep. De meeste kinderen en hun begeleiders wisten er wel raad mee. Daarna ging men voldaan naar huis. Tot een volgende keer! Ook wij, vrijwilligers van de Schaapskooi keken terug op een geslaagde middag.

Wie dit leest, denkt wellicht: dat had voor ons (na)kroost ook leuk geweest... in de Kerstvakantie volgt een nieuwe ronde met activiteiten voor de jeugd. Let daarom op *Het Kontakt*, onze website en de pagina voor de jeugd in deze *Domphoorn*.

De educatiewerkgroep,
Chris, Siska, Paul, Lida en Pieter

Terugblik

De herfstperiode geeft elk jaar mooie gelegenheden om de natuur in te gaan met kinderen. De Open Dag op 23 september was de eerste gelegenheid. Heel wat kinderen deden mee met de activiteiten. Met name het uilenballenpluizen trok belangstelling van drie generaties. De actie voor scholen om een gratis natuurlus te krijgen leverde vijf inzendingen op. De eerste school heeft de prijs al verzilverd: een excursie naar het bos bij Loosdorp, de anderen volgen in het voorjaar.

In de herfstvakantie werd de jaarlijkse paddestoelendag gehouden met veel kinderen en een fotograaf van *Het Kontakt*. Lees het verslag op de vorige pagina. De herfstwandeling door het bos viel in het water, toch vermaakten we de aanwezige families met uilenballen.

Ondertussen hielden we voor de stichting Samendoen/Bindkracht enkele workshops over Kriebelbeestjes voor kinderen van de groepen 3-6 in diverse basisscholen. De meelwormen en huisjesslakken deden goed mee.

Inmiddels geven we een viertal workshops over vogelvoer maken, zie pagina's 40-41.

Vogelvoer maken, goed voor de vogels, goed voor je kennis van vogels én je wordt er handig van! De foto's zijn gemaakt door Henk Looij.

Komende activiteiten

In de Kerstvakantie willen we twee activiteiten organiseren.

Donderdag 28 december: Vogelvoer maken

- Kosten bedragen 4 euro per kind.

Donderdag 4 januari: Notenrekje of een koolmezenkastje timmeren

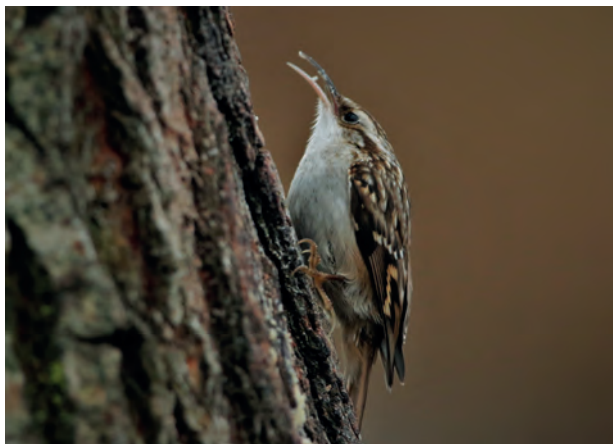
- Kosten: Notenrekje 4 euro, nestkastje 10 euro.

Voor beide activiteiten geldt:

- Tijden: 13:30 – 15:30 uur, bij veel aanmeldingen ook op de ochtenden vanaf 10:00 uur.
- Geschikt voor kinderen tot 12 jaar, kinderen tot 8 jaar alleen onder begeleiding.
- Inclusief een presentatie en een vogelexcursie.
- Voor de kinderen appelsap en koekje inbegrepen.
- Begeleiders welkom, geen kosten.
- Opgeven is nodig via chr.kramer@outlook.com
- Opgeven kan tot en met de voorafgaande dag.
- Locatie: Natuurcentrum De Schaapskooi, Overboeicop 15, Schoonrewoerd.
- Voor meer informatie ook over andere activiteiten: men kan ons benaderen voor kinderevenementjes, lesprojecten in de natuur, privé-excursies, e.d. Zie daarvoor de website. www.natuurcentrum5hl.nl

Vogelcursus 2024

Ziet u ook zo vaak vogels in de tuin of tijdens een wandeling door de natuur?
En denkt u dan; hoe zou dat vogeltje heten? Volg dan onze vogelcursus!!!

In 4 avonden leren we u de meest voorkomende Nederlandse vogelsoorten herkennen. Denk aan onderwerpen als **tuinvogels** en **vogels van stad en land**, **wintergasten**, **uilen**, **weidevogels**, **zangvogels** en **moerasvogels**, **sterns** en **vogels van open water in het binnenland**. Extra aandacht voor het herkennen van de zang van de vogels. Ook leert u allerlei wetenswaardigheden over onderwerpen als 'vogeltrek' en 'balts en broeden' of doen we een leerzame quiz over de zojuist geleerde vogelsoorten.

Cursusleider: Hans de Braal.

De cursusavonden worden gehouden in De Schaapskooi van Natuur- en Vogelwacht Vijfheerenlanden, Overboeicop 15 te Schoonrewoerd. Aanvang: 20.00 uur.

Dinsdag: 23 januari, 27 februari, 26 maart, 23 april 2024

De bijbehorende excursies zijn in principe op de volgende zaterdagochtenden:

**27 januari en 17 februari
30 maart en 13 april**

**2 maart en 16 maart
4 mei en 18 mei**

De excursies zullen geleid worden door leden van de Vogelwerkgroep. We bezoeken steeds een vogelrijk gebied in onze streek.

Het gebruik van een praktische vogelgids wordt aanbevolen. Als u nog geen gids hebt, de Zakgids Vogels van Nederland, uitgave KNNV is zeer geschikt en is in de Groene Winkel te koop.

Kosten van de cursus: Leden € 25.00 en niet-leden € 40.00 (inclusief lidmaatschap 2024) voor de 4 avonden, inclusief twee keer koffie of thee. Alle excursies zijn inbegrepen.

Wilt u meer informatie of wilt u zich al voorlopig aanmelden?
Stuur een e-mail naar info@natuurcentrum5hl.nl

DAGELIJKS BESTUUR

Voorzitter Mw. Chr. Hendriksen
 Secretaris Dhr. F. Broekhof 06 - 40253059
 Penningmeester Mw. A. Eleveld 06 - 40714947

Voor spoedgevallen kunt u de leden van het bestuur bellen.

Voor algemene zaken graag een bericht naar het postadres:

Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden
 Overboeicop 15 4145 NN Schoonrewoerd
 www.natuurcentrum5hl.nl
 e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl

OVERIGE BESTUURSLEDEN

Dhr. C. Gielis
 Dhr. D. Kerkhof 06 - 51042553
 Mw. J. Lokken 06 - 24340243
 Dhr. H. Looij 06 - 19148032
 Mw. A. van Zijl-Bogerd 0345 - 641416

ERELEDEN

Dhr. S.H. Bakker Dhr. P.J.J. Solleveld
 Dhr. P.C. Bogerd Dhr. A. Versluis
 Dhr. B. de Groot Dhr. J. Vink
 Dhr. H. de Labije Dhr. G. Zijdeveld
 Dhr. R. Ponsen

LEDENADMINISTRATIE: info@natuurcentrum5hl.nl

De minimumcontributie is per kalenderjaar:

Jeugdleden € 7,50
 Leden € 15,00

Voor vragen over uw contributie kunt u bellen met de penningmeester, 06-40714947.

Het rekeningnummer voor contributiebetalingen is NL 07 INGB 0001 4752 64 t.n.v. Penningmeester Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden te Vianen. Voor andere betalingen: zie onderaan deze pagina.

WERKGROEPEN

EXCURSIES	B. de Groot	e-mail: bdegroot4@icloud.com	06-40339872
VOGELS	VACATURE		
AMFIBIEËN	VACATURE	e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	
PLANTEN	D. den Ottelander	e-mail: ddenottelander@gmail.com	06-30732786
NESTKASTEN	P. Solleveld	Korte Kerkstraat 25	4132 BJ Vianen 0347-322307
FRUIT- EN SAPVERKOOP	A. Versluis	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
LANDSCHAPSBEHEER	J. Stevens		0345-616883
MILIEU & RUIMTELIJKE ORDENING		e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	
GROENE WINKEL	J. Lokken	e-mail: jantje@laantje51.nl	06-24340243
JEUGDACTIVITEITEN	Chr. Kramer	e-mail: chr.kramer@outlook.com	0345-619684
DIERENAMBULANCE			06-51111290
VOGELWAARNEMINGEN	https://vijfheerenlanden.waarneming.nl/		
REDACTIE	D. Kerkhof	e-mail: dkerkhof@xs4all.nl	06-51042553
NATUURCENTRUM DE SCHAAPSKOOI	Overboeicop 15 Schoonrewoerd	e-mail: anv@kpnmail.nl	06-12242698
SECRETARIAAT		e-mail: info@natuurcentrum5hl.nl	

De Schaapskooi is het natuurcentrum van Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden. Adres: Overboeicop 15, 4145 NN SCHOONREWOERD. Telefoon: 0345 - 641201. De Schaapskooi is geopend donderdag 19.00 - 23.00 uur, zaterdag 10.00 - 16.00 uur en (alleen in de zomermaanden) zondag 13.00 - 16.00 uur. Voor overige openingstijden, zie de website www.natuurcentrum5hl.nl

Ons bankrekeningnummer is NL 57 RABO 0301 9643 94. Contributie overmaken naar NL 07 INGB 0001 4752 64.

De Natuur en Vogelwacht 'De Vijfheerenlanden' stelt zich ten doel de belangstelling voor de natuur- en dit in de ruimste zin van het woord- te bevorderen.

Zij wil dit bereiken door:

- Het organiseren van excursies en tentoonstellingen.
- Het houden van lezingen en voorlichtingsavonden.
- Het publiceren in de pers.
- Het stichten van weidevogelreservaten.
- Het stichten van natuurreservaten.
- Het bestuderen en begeleiden van bestemmingsplannen.
- Het plaatsen en onderhouden van nestkasten.
- Het voederen van vogels in de winter.
- Het uitoefenen van controles op de naleving van de vogel- en natuurbescherming wet.
- Het signaleren van aantastingen van de natuur en milieu, in het algemeen, en het voeren van acties hiertegen.
- Het steunen en propaganderen voor verenigingen die natuur- en milieubehoud beogen.
- Het bevorderen van aanplant en onderhoud van knotwilgen.
- Het geven van cursussen.

Opricht 26 april 1966 en goedgekeurd bij Koninklijk Besluit d.d. 18 december 1974 nr.: 85.
Ingeschreven in het Verenigings-register nr.: 40321254 bij de Kamer van Koophandel te Utrecht. Per 1 januari 2009 heeft de vereniging de status van ANBI.

ISSN: 2213-395X